

ÖREBRO UNIVERSITET
Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete
Socionomprogrammet
Teorier och metoder i socialt arbete C
C-uppsats, 15 hp
Ht 2010

”De är ju som vanligt folk, de har inte svar på allting”

En kvalitativ studie om familjehemsföräldrars
upplevelser av socialtjänstens stöd

Författare:

Ahlin, Linnea
Honkanen, Carola
Karlsson, Susanne

Handledare:

Henriksen, Anna

Examinator:

Dannapfel, Petra

”De är ju som vanligt folk, de har inte svar på allting”

En kvalitativ studie om familjehemsföräldrars upplevelser av socialtjänstens stöd

Ahlin, Linnea, Honkanen, Carola och Karlsson, Susanne

ÖREBRO UNIVERSITET

Akademien för juridik, psykologi och socialt arbete

Socionomprogrammet

Teorier och metoder i socialt arbete C

C-uppsats, 15 poäng

Ht 2010

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka familjehemsföräldrars upplevelser av stödet de fick från en kommuns socialtjänst. Centrala frågor bestod utav hur familjehemsföräldrarna upplevde tillgängligheten av stödet och det emotionella stödet de fick från socialtjänsten samt hur stödet från socialtjänsten upplevdes i kontakt med den placerades nätverk. I studien har tio familjehemsföräldrar från fem familjehem i en mindre kommun i mellansverige intervjuats om deras upplevelser av stödet de får från socialtjänsten. Det är en kvalitativ studie som utgår ifrån utvecklingsekologisk teori samt systemteori. Studiens resultat visade att familjehemsföräldrarna var nöjda med stödet de fick från socialtjänsten i form av telefonsamtal och besök, och för ett av familjehemsparen även via e-post. Dock fanns missnöje över att familjehemsparen inte fick tillräckligt med stöd från socialsekreterarna i början av placeringen vilken upplevdes som en mer oviss och krävande tid. Socialsekreterarna upplevdes många gånger som otillgängliga och svåra att få tag på via telefon. Annat som lyftes fram var svårigheter med att urskilja vilket ansvar som låg på familjehemsparen och vilket ansvar som låg på socialsekreterarna. Osäkerhet fanns kring vem det egentligen var som skulle ansvara för delar av familjehemsuppdraget. Starkast upplevdes detta i upprätthållandet av kontakten med den placerades nätverk som i vissa fall upplevdes som ansträngt. Trots vissa svårigheter upplevdes det totala stödet som bra av samtliga familjehemsföräldrar.

Nyckelord: familjehem, familjehemsföräldrar, socialtjänst, tillgänglighet och stöd.

”They are just like ordinary people, they don’t have answers to everything”
A qualitative study of fosterparents experiences of support from the social service
Ahlin, Linnea, Honkanen, Carola and Karlsson, Susanne

UNIVERSITY OF ÖREBRO
Department of behaviour, social and legal science
Social work program
Theories and methods of social work C
Essay, 15 points
Autumn term 2010

Abstract

The purpose of this study was to examine foster parents experiences of the support they have received from a municipality’s social service. Essential questions in the study was how the foster parents experienced the availability of support and the emotional support they have received from the social service as well as how the support was experienced in contact with the placed child’s network. In this study, ten foster parents from five foster homes in a smaller town in the middle of Sweden were interviewed about their experiences of the support they have received from the social services. The study has a qualitative starting point with ecological systems theory and system theory. Our results demonstrate that the foster parents were satisfied with the support they have received from the social services in forms of phone calls and visits, and for one of the families also through e-mail. However, there were some dissatisfaction regarding not getting enough support from the social service in the beginning of the placement, which was considered to be a more uncertain and challenging time, and that social workers often were inaccessible and that they could be difficult to get hold on by phone. Other issues identified were difficulties in distinguishing which responsibilities lied on the family and which responsibilities lied on the social welfare. There were uncertainties about who really was responsible for parts of the family home mission, especially regarding maintaining of contact with the child's network that in some cases were seen as strained. Despite some difficulties, the overall support was perceived as good by all of the foster parents.

Keywords: fosterhome, fosterparents, social service, availability and support.

Förord

Arbetet med denna C-uppsats har varit intensivt men oerhört givande. Vi vill rikta ett stort tack till alla familjehem som har varit så givmilda och delat med sig av sin vardag och deras upplevelser av det stöd de får samt berömma dem och alla andra familjehem för vilken insats de gör!

Vi hoppas att studien ska bidra till en fortsatt god familjehemsvård inom den uppdragsgivande kommunen och att de utvecklingsområden som familjerna diskuterat kan tas upp till diskussion.

Örebro, januari 2011

Linnea Ahlin, Carola Honkanen och Susanne Karlsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Definitioner av centrala begrepp	2
2.2 Lagar kring familjehem.....	2
2.3 BBIC: s grundprinciper	3
2.4 Barn och unga i socialtjänsten.....	4
2.5 Riktlinjer i cirkulär från SKL 8:81 och 09:78.....	4
3. Tidigare forskning	4
3.1 Familjehemmet och dess funktion	4
3.2 Tillgänglighet och stöd till familjehem	5
3.3 Emotionellt stöd	7
3.4 Stöd i kontakt med den placerades nätverk.....	8
3.5Handledning, utbildning och samtalsgrupper	9
4. Teoretiska utgångspunkter.....	10
4.1 Utvecklingssekologisk teori	10
4.2 Systemteori.....	12
5. Metod.....	13
5.1 Val av forskningsmetod och tillvägagångssätt.....	13
5.1.1 Konstruktion av intervjuguiden	13
5.1.2 Litteraturanskaffning	13
5.1.3 Urval	14
5.1.4 Genomförandet av de kvalitativa intervjuerna.....	14
5.1.5 Bearbetning och analys.....	15
5.1.6 Metodologiska utgångspunkter.....	16
5.2 Metoddiskussion, för- och nackdelar med vald metod	17
5.2.1 Reliabilitet och validitet.....	18
6. Etiska överväganden	18
7. Resultat och Analys	19
7.1 Om uppdraget som familjehem.....	19
7.2 Tillgänglighet och stöd till familjehemmen	20
7.2.1 Kontakt och besök	20
7.2.2 Vikten av stöd i början av placeringen	23
7.2.3 Stöd och handledning till familjehemmen	24
7.2.4 Det emotionella stödet	26
7.2.5 Stöd i kontakt med den placerades nätverk	27
7.2.6 Stöd vid eventuell psykisk problematik hos den placerade	30
7.2.7 Stöd vid skolgång och fritidsaktiviteter	30
8. Diskussion och slutsats.....	31
9. Slutsats.....	33
10. Förslag på vidare forskning.....	34

Bilaga 1 – informationsbrev

Bilaga 2 – intervjuguide

1. Inledning

Enligt Socialtjänstlagen (SoL 2001:453) har varje kommun det yttersta ansvaret för att kommunens invånare ska ha förutsättningar för ett gott liv, bland annat genom att främja människors sociala trygghet (Norström & Thunved 2008). Det finns grundantaganden om att barns behov av kärlek, omsorg och trygghet ska tillgodoses i familjen (Höjer, 2003). Dock finns det en del föräldrar som inte kan tillgodose dessa behov och då kan barnet komma att placeras i en annan familj, i ett familjehem (Höjer 2003). År 2009 hade 23 400 barn och unga en heldygnsplats (Socialstyrelsen, 2010a). Den 1 november 2009 hade ungefär 16 300 barn och unga heldygnsinsats där familjehem var den vanligaste placeringsformen. Cirka 11 300 av dessa vårdades med stöd av SoL medan cirka 4700 vårdades enligt Lagen med särskilda bestämmelser om unga (LVU 1990:52) och cirka 200 var omedelbart omhändertagna och placerade enligt LVU. Under åren 2002-2009 har vård enligt SoL ökat mest. Det är vanligare att flickor placeras i familjehem medan pojkar oftare placeras i någon form av hem för vård eller boende (HVB) (Socialstyrelsen, 2010a).

Vid åtgärder som avser barn ska alltid barnets bästa beaktas och barn har enligt SoL (2001:453) rätt till grundläggande vård och omsorg för en gynnsam utveckling (Norström & Thunved 2008). I ett familjehem ses familjen och dess omsorg som en positiv åtgärd med förväntan på en behandlande och rehabiliterande effekt för barnet som många gånger varit illa (Höjer, 2003). I många fall kommer familjehemsplacerade barn från familjer med ensamstående mödrar som har en oförmåga i att kunna ta hand om sitt barn (Höjer, 2003). Det placerade barnets föräldrar har både rättigheter och skyldigheter gentemot barnet (Socialstyrelsen, 2010b). Att se till barnets bästa är vägledande och för att barnet ska få den vård och omsorg den behöver är det viktigt med samarbete mellan föräldrar, socialtjänst och familjehemsföräldrar. Socialtjänsten har det övergripande ansvaret och fattar beslut enligt SoL eller LVU samt ska regelbundet följa upp familjehemmet. Familjehemsföräldrarna svarar för den dagliga omsorgen gällande exempelvis läsläsning, mat och kläder. Den placerades föräldrar har rätt att ta del av information om barnet samt har rätt att ge synpunkter avseende barnet. Den placerade har bland annat rättigheter i form av att få information som rör denne, ge sina synpunkter, närvara vid planering, få möjligheter till utbildning samt hälso- och sjukvård. Barnet har även rätt att ha kontakt med sina föräldrar, syskon och andra personer men umgänget kan begränsas om placeringen har skett enligt LVU (Socialstyrelsen, 2010b).

Familjehem tar ett stort ansvar när de tar emot ett barn i sitt hem (Wåhlander, 1990) och får ofta hantera barn som blivit psykiskt och fysiskt utsatta, som är mer tillbakadragna, har beteendeproblem och antisocialt beteende (Crum, 2009). Det är viktigt med bra stöd till familjehem för att barnet ska få bättre vård, för att fler familjehem ska stanna kvar, för fler barn inom placeringskommunen samt för att omplaceringar av barn ska minska (Wåhlander, 1990). Socialnämnden är enligt 6 kapitlet Socialtjänstlagen skyldig att ge stöd, råd och annan hjälp till familjehem för att familjehemmen på bästa sätt ska kunna utföra sitt uppdrag. Tät och regelbunden kontakt med socialsekreterarna, avlastning, utbildning samt möjlighet till handledning är exempel på hjälp som familjehem kan få (SoL 2001:453). På socialstyrelsens hemsida finns information för barn och unga i familjehem (Socialstyrelsen, 2010c) samt deras biologiska föräldrar och vilka skyldigheter samt rättigheter och stöd som de kan förvänta sig (Socialstyrelsen, 2010b). Sidor där som direkt riktar sig till familjehem och familjevård är bland annat *Familjehemmens riksförbund* (www.familjehemmensriksforbund.se) och *Familjevårdens centralorganisation* (FaCO, www.faco.nu). FaCO:s målsättning är att genom olika insatser medverka till att utveckla och förbättra former för en god familjehemsvård (FaCO, 2010). På socialstyrelsens hemsida går det, förutom bedömningskriterier vid rekrytering av familjehem, att finna ett samrådsdokument där anteckningar kan fyllas i inför

kommande uppföljningsmöten som bland annat rör hur placeringen går, om hur kontakten med socialsekreterarna uppfattas och ifall önskemål finns rörande förändringar (Socialstyrelsen, 2010d). Information om vilket stöd familjehemmet kan förvänta sig eller vilka rättigheter de har, trots den allvarliga problematik hos barnen som många får arbeta med, är svår att finna. Forskningen om "åtgärden" familjehem är begränsad, om inte obefintlig, medan studier om familjehems upplevelser av stödet de får från socialtjänsten finns att hitta. Denna studie inleddes då den uppdragsgivande kommunen hade funderingar över hur familjehem som de arbetar med upplever stödet de får från socialtjänsten.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka familjehemsföräldrars upplevelser av stödet de får från den uppdragsgivande kommunens socialtjänst.

- Hur upplever familjehemsföräldrarna tillgängligheten av stöd från socialtjänsten?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna det emotionella stödet från socialtjänsten?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna stödet från socialtjänsten i kontakt med den placerades nätverk?

2. Bakgrund

Syftet med familjehemsvården är bland annat att enligt barnkonventionen och föräldrabalken uppfylla barnens rättigheter. Vid placeringar och arbete med familjehem arbetar kommunen efter BBIC:s (Barns behov i centrum) grundprinciper, kommunens egna rutiner för handläggning, Socialstyrelsens (2006) handbok "Barn och unga i socialtjänsten" samt efter riktlinjer i cirkulär från Sveriges kommuner och landsting (SKL) 8:81 och 09:78.

2.1 Definitioner av centrala begrepp

Stöd från socialtjänst till familjehem innebär att familjehem enligt lag ska ha den hjälp och stöd som de behöver i deras uppdrag. Vad stöd och hjälp innebär har inte specificerats men inte heller begränsats. Begreppsmässigt kan det utifrån familjehemmets behov innefatta materiellt stöd, utbildning och stöd genom handledning, information och rådgivning (Wåhlander, 1990). Begreppet *emotionellt stöd* kan vara svårt att definiera men har av Triseliotis (2000) och Brown (2007) uttryckts i form av relationer och att bli lyssnad på. Av MacGregor m.fl.(2006) menas även det känslomässiga stöd som ges i nära familje- och vänskapsrelationer och som skapar mening, livslust och självkänsla genom att individen får en känsla av bekräftelse och blir värderad som den individ den är (MacGregor m.fl., 2006). Med *barn* avses varje människa under 18 år (SoL 2001:453). *Familjehem* definieras i Socialtjänstförordningen (2001:937) som ett hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Med *familjehemsföräldrar* menas en familj som på socialnämndens uppdrag tar emot barn för vård och fostran utanför det egna hemmet (Norström & Thunved, 2008).

2.2 Lagar kring familjehem

Enligt 5 kapitlet 1 b § Socialtjänstförordningen (SoF 2001:937) ska socialnämnden ha samtal med barn (enskilt), familjehem och vårdnadshavare. Regelbundna besök ska ske hos barnet och uppföljningen ska beröra barnet och dess utveckling. Placeringen bör följas med anpassning för det specifika fallet, exempelvis ålder på barnet samt svårighetsgrad. Kontakten ska vara tätare i början och vid avslutandet av en placering. Socialtjänsten ansvarar för

kontakten och dess regelbundenhet (Norström & Thunved, 2008). Socialtjänsten arbetar för socialnämnden vilka beslutar om placering till familjehem enligt kapitel 6 § 1 SoL (2001:453). Vidare kan barn, enligt kapitel 4 i LVU (1990:52), placeras på beslut av förvaltningsrätten. I dessa fall är det staten som beslutar om placeringen medan det är socialnämnden som ordnar med vården. Socialtjänsten blir ansvarig för den unges placering oavsett om det sker enligt SoL eller LVU.

I SoL (2001:453) 6 kapitlet 6 § går att läsa:

”Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda. Socialnämnden får inte placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran (jourhem) om inte förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i det är utredda av socialnämnd.”

SKL menar att socialnämnden alltid har ansvaret att utreda familjehemmen före en placering sker. Är det en utomstående organisation som har utfört en utredning så fritas inte nämnden från dess ansvar om att göra en egen utredning och bedömning. Däremot kan nämnden som ett led i sin bedömning hämta information från såväl familjehemsorganisationen som andra referenter av intresse för bedömningen, detsamma gäller för jourhem (SKL, cirkulärnummer 08:38). Ett generellt beslut att få ta emot barn som behöver placeras akut kan finnas för jourhemmet men nämnden ska i den mån det är möjligt göra en matchning av tilltänkt hem och det barn som placeras (SKL, cirkulärnummer 08:38).

I SoL (2001:453) 6 kapitlet 7§ går att läsa:

*”Socialnämnden ska i fråga om de barn som avses i 6§
-medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden.
-verka för att det får lämplig utbildning.
- lämna vårdnadshavarna och dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver”*

Enligt SoL 6 kapitlet 8 § ska en placering med stöd av SoL (2001:453) omprövas minst en gång var sjätte månad och att vårdnadsöverflyttning ska övervägas efter tre års placering. Detsamma gäller enligt 13§ LVU (1990:52).

2.3 BBIC: s grundprinciper

I BBIC beskrivs familjehemsplacerings-processen från anmälan om oro till placering enligt SoL eller LVU till avslutande av placeringen. BBIC utgår från barnet och dess behov, föräldrarnas förmåga och den familj och miljö som barnet har omkring sig. Metoden utgår från flera utvecklade undersökningsområden som exempelvis hälsa hos barnet och dess föräldrar samt familjens nätverk och socioekonomiska situation. Alla delar undersöks vid en anmälan och symboliserar på ett bra sätt hur det är helhetssynen som är det viktiga för att kunna förstå barnet och dess situation (Socialstyrelsen, 2010e). Vidare bygger grundprinciperna på en teori, värdegrund och metod som är i linje med svensk barnvårdsforskning, lagar och praxis. Barnets behov är i centrum men vikt läggs också på den utvecklingsekologiska teorin där omkringliggande faktorer också är viktiga (Socialstyrelsen, 2010f).

2.4 Barn och unga i socialtjänsten

Ett barn som ska placeras utanför hemmet och som inte kan tas emot av en närstående eller anhörig placeras i ett familjehem (Socialstyrelsen, 2006). När ett barn placeras i ett familjehem upprättas en vårdplan innehållande insatser och åtgärder om den vård som socialnämnden har för avsikt att anordna. Barn som placeras har ofta mångskiftande behov och för att barnet ska få det stöd och hjälp det behöver krävs ett samarbete mellan olika myndigheter. Det kan handla om extra stöd i skolan eller behandling inom barn- och ungdomspsykiatri. Den handläggande socialsekreteraren upprättar i samråd med vårdnadshavare, barnet och familjehemsföräldrar en genomförandeplan som beskriver hur insatsen ska genomföras. Det placerade barnet ska noga följas av socialnämnden. Detta ska innefatta bevakning så att inte vården pågår längre än vad som behövs och uppföljningen ska innefatta barnets hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och närstående. Ett övervägande om vården fortfarande behövs ska av socialnämnden göras var sjätte månad. Sker vården med stöd av LVU (1990:52) ska socialnämnden inom sex månader från verkställighetsdagen ompröva vårdbeslutet. Socialnämnden ska följa vården genom regelbundna besök i hemmet där den placerade vistas, genom enskilda samtal med den placerade, familjehemsföräldrarna samt med den placerades vårdnadshavare. Mycket viktigt är att barnet får framföra sina synpunkter och även familjehemsföräldrarnas åsikter om barnet är av stor vikt. Vårdnadshavarnas åsikter om barnets situation i exempelvis familjehemmet är också de viktiga, exempelvis om huruvida vårdnadshavarna deltar i barnets planering och hur umgänget dessa emellan ser ut (Socialstyrelsen, 2006).

2.5 Riktlinjer i cirkulär från SKL 8:81 och 09:78

Cirkulär 08:81 och 09:78 handlar om villkor och ersättning till familjehem (SKL, 2010). De framgångsfaktorer som SKL beskriver för en god familjehemsvård är att barnet är i centrum, att det blir informerat och har möjlighet att göra sin stämma hörd samt att det finns en röd tråd i det som sker runt barnet. Att rekrytera familjehem och ge dem utbildning, handledning och stöd är av stor vikt. En gemensam familjehemspool kan underlätta kommunernas möjligheter till detta. Att arbeta efter BBIC:s grundprinciper och material i samband med familjehemsutredningar ökar möjligheterna för att barnet ska hamna i rätt familj. Barn och familjehem som tilldelas var sin socialsekreterare får en tydlighet i rollerna samtidigt som arbetsgruppen stimuleras. Att öka uppmärksamheten för barnets hälsa och utbildning ger möjlighet att individualisera insatserna samtidigt som en mångfacetterad syn på möjligheterna för barnet lättare fås genom samverkan mellan sektorer som exempelvis skola och socialtjänst. Det är även viktigt att göra arbetet strukturerat och mätbart genom att kvalitetssäkra arbetet. Barnen måste kunna frågas hur de upplever sin placering och familjehemsvården bör ske ur ett barnperspektiv och alltid se till barnets bästa (SKL, 2009).

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen utgår från studiens syfte och frågeställningar utifrån hur familjehems upplevelser av stöd har sett ut i olika undersökningar i form av socialtjänstens tillgänglighet, emotionellt stöd samt stöd i kontakt med den placerades nätverk.

3.1 Familjehemmet och dess funktion

Internationell (Triseliotis, 2000) och svensk (Höjer, 2003) forskning ger en likartad bild av familjehem. Ofta är familjehemsföräldrarna från arbetarklassen och har ett långt och stabilt äktenskap med en traditionell könsfördelning där kvinnan sköter om barn och hushåll och

mannen ansvarar för försörjningen. De bor i de flesta fall i ett hus på landsbygden eller i mindre orter. Oftast är familjehemsföräldrarna äldre än föräldrar som endast har biologiska barn och de karaktäriseras av en livsstil där familj, barn och omsorg är det viktiga i livet. Omsorgen för människor värderas högre än personlig karriär och ekonomiska framgångar. Ofta ersätts föräldraskapet med familjehemsföräldraskap. Att leva med barn ger livet en mening och innehåll och blir ett sätt att förverkliga sig själv och att uppnå sina livsmål (Höjer, 2003).

I ett familjehem ses familjen och dess omsorg som en positiv åtgärd med stor förväntan på en behandlande och rehabiliterande effekt för barnet som många gånger varit illa. Familjehem kan ses som en osäker konstruktion då ansvaret för och omsorgen av barnet bygger på ett avtal mellan familjehemmet och den placerande kommunen som när som helst kan sägas upp av båda parter. I många fall kommer familjehemsplacerade barn från familjer med ensamstående mödrar som har en oförmåga i att kunna ta hand om sitt barn (Höjer, 2003). En svårighet i att vara familjehem är att familjehemsföräldrarna ofta saknar förutsägbarhet om det placerade barnet, då det är svårt att förutsäga ett placerat barns beteende i jämförelse med sitt biologiska barns beteende (Höjer, 2003). Som familjehem påverkas familjehemmet inte bara av det placerade barnet utan även av familjehemmets förhållanden, barnets biologiska föräldrar, längden på placeringen och socialsekreterarens inställning och stöd. Vid en lång placering kan familjehemmet ibland betrakta barnet som "sitt eget" och även familjehemmets släktingar kan få en nära anknytning till barnet (Wåhlander, 1990).

3.2 Tillgänglighet och stöd till familjehem

År 1990 påpekade socialstyrelsen att familjehemmen sällan kommit till tals i debatten och att erfarenheter och upplevelser många gånger inte har tagits på allvar (Wåhlander, 1990). För att barn i familjehem ska få bättre vård, för att fler familjehem ska stanna kvar för fler barn inom placeringskommunen och för att omplaceringar av barn ska kunna minska i detta avseende behöver ett bra stöd till familjehemmet finnas. Familjehem har behov av information om uppdraget och om ekonomiska villkor, samt behov av kontinuerlig kontakt med placeringskommunen, utbildning, handledning och avlastning. Allt detta bör enligt Wåhlander (1990) finnas i behandlingsplanen. I början av en placering måste barnet, föräldrarna och familjehemsföräldrarna ges tid och få stöd i att lära känna varandra och planera för fortsatt kontakt. Detta stöd är socialsekreterarens ansvar och denne måste vara aktiv i processen. Stödet och dess utformning påverkas av behovet för det enskilda fallet. Familjehem har enligt lag rätt till den hjälp och det stöd som de behöver i sitt uppdrag, exempelvis i form av materiellt stöd, utbildning och stöd genom handledning, information och rådgivning (Wåhlander, 1990).

Elmqvist och Gaudras (2007) har undersökt varför människor vill bli familjehem. Av resultaten kan utläsas att de fem intervjuade familjehemsföräldrarna var nöjda med kontakten de hade med socialtjänsten och ansåg sig bland annat vara överens med socialtjänsten om vad deras uppgift som familjehem var. Nästan alla som medverkade i intervjun ansåg sig ha inflytande på uppdraget som familjehem och tyckte att de kunde vända sig till socialtjänsten för att be om hjälp och råd (Elmqvist & Gaudras, 2007). En annan studie där fyra familjehems upplevelser av deras uppdrag undersöktes visade liknande resultat i att de flesta familjehem var nöjda med stödet de fick från socialtjänsten och upplevde även att de fick det stöd de behövde (Karlsson & Petersson, 2007).

För att kunna ha en fungerande familjehemsvård är det viktigt med tillgänglighet av stöd (Triseliotis, 2000; MacGregor, Rodger, Cummings & Leschied, 2006). Wåhlander (1990) har

undersökt 163 familjehems behov av stöd och hjälp med hjälp av en enkätundersökning. Tolv av dessa familjehem medverkade dessutom i en intervjuundersökning i tillägg till enkätundersökningen, detta för att få en fördjupning i studien. Familjehemmen upplevde socialtjänstens stöd som bra och var nöjda med regelbunden kontakt, bra samarbete och en positiv relation till socialsekreteraren. Tillgänglighet hos socialsekreteraren lyftes fram som positivt medan en dålig relation till socialsekreteraren ledde till bristande förtroende och känslan av ett sämre stöd. Nya familjehem uppgav att de behövde mer stöd, men inom vad framgick inte av studien, däremot visade studien att de fick mer stöd än de mer etablerade familjehemmen. Hade barnen placerats mer än en gång innan de omplacerats till familjehemmet var även detta en orsak till ett större behov av stöd, tätare kontakt via telefon samt besök. Många av familjehemmen önskade att stödet skulle anpassas utifrån deras och det placerade barnets situation och behov (Wåhlander, 1990).

En granskning av familjehemsvården i elva kommuner i Västra Götalands län som Länsstyrelsen (2008) har gjort gav slutsatser som att regelbundna kontakter med barn och familjehem är en förutsättning för bra uppföljning, samt ska minst två besök göras per år. Flera familjehem var missnöjda med socialtjänstens stöd men det hade blivit bättre under senare år. Familjehemmen behöver kontinuerligt erbjudas stöd i form av fortbildning, handledning och vid behov avlastning, samt är det av vikt med adekvat information inför en placering. Nästan alla familjehem tyckte att uppdragen var tydliga, att de visste vilka uppgifter de hade samt att de fick ett bra stöd från socialtjänsten. Hälften av nämnderna hade brister i uppföljningen på grund av resursbrist. Några nämnder som hade en bra uppföljning hade kontakt med sina familjehem var sju vecka medan det i en annan nämnd skulle göras minst fyra besök per år. De som var missnöjda upplevde att de hade fått för lite vägledning och stöttning i uppdraget, samt att socialsekreterarna sällan kom på besök och var svåra att få tag i. Den främsta kritiken berörde de täta personalbytena vilket familjehemmen och de placerade barnen tyckte var påfrestande (Länsstyrelsen, 2008).

I en studie av Björling och Reidevall (2006) där åtta kontaktfamiljer från tre olika kommuner medverkade undersöktes upplevelser av uppdraget, relationerna och stödet. I undersökningen fanns att kontakten med socialtjänsten mestadels skedde en gång i halvåret, då uppdraget skulle förnyas (Björling & Reidevall, 2006). Utöver dessa träffar upprättades kontakt via telefon om något nytt hade skett. Vid enstaka tillfällen hörde socialsekreterarna av sig till familjerna för att höra hur det gick, och kontaktfamiljerna kände att de kunde kontakta socialsekreterarna vid behov, speciellt kontaktades den socialsekreterare de upplevde sig ha bäst kontakt med. För några av familjerna var kontakten tätare i början av uppdraget men att det allt eftersom tiden gick blev glesare. Två av kontaktfamiljerna hade mer kontakt med socialtjänsten och det var dessa två familjer av totalt åtta intervjuade som tydligt beskrev en god kontakt med socialtjänsten. De flesta familjehem upplevde att de hade fått råd och stöd från socialtjänsten (Björling & Reidevall, 2006).

Inom den uppdragsgivande kommunen har det tidigare gjorts en kvalitativ studie av Engh och Hallström (2010) som undersökte hur konsulentstödda familjehem upplevde stödet de fick från konsulenterna. Resultaten visade att stödet upplevdes som positivt men att det fanns vissa brister i form av bristande interaktion med socialtjänsten. Undersökningen visade bland annat att familjehemmen tyckte det var viktigt med stöd (Engh & Hallström, 2010). Nästan alla familjer hade regelbundna besök varannan eller var tredje vecka och var nöjda med kontakten. Familjehemmen pratade om vikten av att få råd och stöd i konkreta situationer gällande det placerade barnet, exempelvis vid rymningar och stöld. Konsulenternas hjälp och stöd upplevdes som positiv och tillräckligt, dessutom lyftes vikten av att ha en och samma

konsulent genom hela placeringen fram. Vikten av emotionellt stöd var stort där familjehemmen kände sig lyssnade till och att de kunde prata av sig med konsulenterna. Stöd i kontakt med den placerades nätverk uppfattades som extra viktigt för att kontakten mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna skulle fungera. Samtidigt upplevdes vissa brister där några familjehem önskade mer stöd av konsulenten i kontakten med socialtjänsten och i kontakten med de biologiska föräldrarna. Ett av familjehemmen upplevde att de saknade engagemang hos konsulenten. Undersökningen visade även att familjehemmen upplevde skillnad mellan kommun- och konsulentbaserad stöd där socialtjänsten inte levte upp till den tillgänglighet av stöd som familjehemsföräldrarna behövt (Engh & Hallström, 2010).

Flera familjehem i Länsstyrelsens (2008) granskning var missnöjda med informationen de fått om barnet innan placeringen, framförallt av barnets erfarenheter och behov, detta för att få en bättre förståelse för uppdraget samt för att kunna bemöta barnet på bästa sätt. Många av familjehemmen i Wåhlanders (1990) undersökning ville veta mer om barnet både inför och under placeringen men upplevde inte att de fick detta. När familjerna fritt tilläts spåna över hur stödet kunde utvecklas uppkom förslag om att fokus skulle läggas på att redan före behov av placering finna ett bra familjehem. Familjerna menade att många misstag kan ske med otillräcklig information om barnets bakgrund (Wåhlander, 1990).

3.3 Emotionellt stöd

Begreppet *emotionellt stöd* kan vara svårt att definiera men har av Triseliotis (2000) och Brown (2007) uttryckts i form av relationer och att bli lyssnad på, framförallt vid svåra situationer som kan uppstå för familjehem. Vikten av att kunna ringa socialsekreterarna vid akuta situationer har lyfts fram som en viktig aspekt (Triseliotis, 2000). Med *emotionellt stöd* menas det känslomässiga stöd som ges i nära familje- och vänskapsrelationer. Detta stöd skapar mening, livslust och självkänsla genom att individen får en känsla av bekräftelse och blir värderad som den individ den är. Stödet är bland annat viktigt för att individen ska ha en bra hälsa. Emotionellt stöd kan även innefatta familjehemsföräldrarnas upplevelser av en bra relation till socialsekreterarna samt att socialsekreterarna stödjer familjehemsföräldrarna (MacGregor m.fl., 2006). Eastman (1982) har funnit betydelsefulla faktorer för hur familjehem lyckas med sitt uppdrag varav några av de var att ha en god relation till socialsekreteraren, framförallt vid början av placeringen, samt att kunna "dela sig" mellan den egna familjen, det placerade barnet och socialsekreterarna.

Nordkvists (2004) studie av familjehem som ingår i ett projekt riktat mot familjehemsplacerade barn och deras upplevelser av stöd från socialtjänsten visade att ungefär hälften av familjehemmen upplevde att deras behov av tid och råd blev tillgodosedda av socialtjänsten. Dock fanns missnöje över att socialtjänsten sällan hörde av sig och att det var familjehemmen som tog initiativ till kontakt. Hälften av familjehemmen upplevde att det kunde vara svårt att få tag på socialsekreterarna men att de tog sig tid när de väl fått kontakt, medan resterande upplevde missnöje med socialtjänstens sätt att tillgodose deras behov av tid och råd. Mestadels handlade det om att socialtjänsten inte avsatt tid för familjehemmen som i vissa fall slutat höra av sig till socialtjänsten vid behov av stöd. Medan vissa familjehem var nöjda med socialtjänstens engagemang var några vana att klara sig själva och saknade förhoppningar på stöd och hjälp. Många av familjehemmen upplevde missnöje med avsaknaden av hjälp och stöd från socialtjänsten vid svåra situationer, kände sig inte alltid lyssnade till och saknade beröm och uppskattning för arbetet de utförde som familjehem. Vid kriser eller akuta lägen var de flesta familjehem överens om att socialtjänsten kom och några familjehem uttryckte att socialsekreterarna funnits till hands och utgjort ett stort stöd (Nordkvist, 2004). Även Triseliotis (2000) och MacGregors m.fl. (2006) studier visade att

svårigheter i att få kontakt med socialsekreterarna gav familjehemsföräldrarna övergivenhets- och ensamhetskänslor då de inte fick någon respons samt att det kändes som värst när de inte blev uppringda efter att ha lämnat meddelande.

3.4 Stöd i kontakt med den placerades nätverk

Tidigare forskning om familjehemsplacerade barn visar att familjehemmen inte bara sköter om barnets omsorg utan även medverkar till att upprätthålla kontakten mellan barnet och dess biologiska föräldrar. Upprätthållandet av kontakten med de biologiska föräldrarna under placeringen bidrar enligt forskning till en positiv utveckling för barnet. Dock upplevs svårigheter med att de biologiska föräldrarna ofta har vårdnaden om barnet och därmed saknar familjehemmet en juridisk bestämmanderätt vilket kan leda till att familjehemmet på egen hand inte kan fatta vissa viktiga beslut. Som familjehem öppnas gränser inte bara mot barnets nätverk utan även mot ett professionellt nätverk: socialtjänsten. Familjehemmet delar föräldraskapet med barnets biologiska föräldrar men även socialtjänsten har ansvar för barnets omsorg under placeringstiden. Beslut om barnet fattas därför tillsammans med de biologiska föräldrarna samt socialtjänsten (Höjer, 2003).

En svensk undersökning beskriver en ny syn på familjehemsvård där benämningen det *permanenta* ersättningshemmet istället har ersatts med *kompletterande* hem (Persson & Åkesson, 2009). Det placerade barnet ska uppmuntras till att ha kontakt med sina biologiska föräldrar då målet är att barnet i framtiden ska flytta hem igen. Därför är det viktigt med samarbete mellan familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna. Dock visar undersökningen på svårigheter i ett samarbete med de biologiska föräldrarna och att socialtjänsten hade stor betydelse för ett bra samarbete. Även i denna undersökning upplevde familjehemmen svårigheter med att få en kontinuerlig kontakt med socialsekreterarna (Persson & Åkesson, 2009). Eastman (1982) har i sin undersökning funnit att en positiv attityd till barnets biologiska föräldrar var en betydelsefull faktor för hur familjehem lyckas med sitt uppdrag. En annan undersökning av familjehemsföräldrars upplevelser av uppdrag, roll och familjeliv visade att familjelivet i familjehemmet främst påverkas av det placerade barnets biologiska föräldrar och hur kontakten med dem fungerar (Landqvist, 2006). Som familjehem ingår samarbete med barnets biologiska föräldrar och övriga nätverk och familjehemsföräldrarna ska stimulera till en god kontakt med barnets biologiska föräldrar och nätverk samt medverka till umgänge (Höjer, 2001). Umgänget med de biologiska föräldrarna fick några av familjehemmen i Länsstyrelsens (2008) granskning helt sköta på egen hand trots socialtjänstens kunskap om problematik som fanns i sammanhanget. Enligt en undersökning där familjehems förväntningar inför ett familjehemsuppdrag undersöktes visade resultaten bland annat upplevelser av otillräcklig information om det placerade barnet inför placeringen (Valentinsson & Henningsson, 2010). Familjehemmen ansåg det vara en förutsättning med utförligare information inför varje uppdrag, dels för att kunna ta ställning till om de kunde klara av uppdraget eller inte. Med utförlig information och lyckad matchning ansåg familjehemmen att många omplaceringar kan undvikas. Detta är även något som Höjer (2001) tar upp där en svårighet är att familjehemsföräldrarna saknar förutsägbarhet om det placerade barnet, då det är svårt att förutsäga dess beteende i jämförelse med sitt biologiska barns beteende. Höjer (2001) skriver om kontakten familjehemmet och de biologiska föräldrarna som allt från välfungerande och tolerabla till konfliktfyllda.

Triseliotis m.fl., (2000) fann att det ofta fanns svårigheter i kontakterna mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna, vilket kunde bero på stora skillnader i levnadssätt, som till exempel missbruk hos den biologiska föräldern eller andra personer i den placerades nätverk som var missnöjda med placeringen. När kontakten fungerade bra upplevdes detta som

positivt av familjehemmet och föräldrarna och undersökningen visade även att en bra kontakt bidrog även till en positiv upplevelse för det placerade barnet (Triseliotis m.fl., 2000). Resultaten i Wåhlanders (1990) undersökning visade att familjehemsföräldrarnas inställning till de biologiska föräldrarna påverkades av *hur* de hade blivit familjehem, vilket även kunde påverka deras förhållande till familjehemsvården och socialsekreterarna. Familjehemmen önskade även att de biologiska föräldrarna skulle få mer stöd och Wåhlander (1990) ger som förslag till förbättring i arbetet med familjehem att mer information och stöd ska ges i kontakten med de biologiska föräldrarna.

3.5Handledning, utbildning och samtalsgrupper

Vid frågan om handledning såg familjehemmen i Valentinssons och Henningsons (2010) studie detta som ett behov främst vid en ny placering och när man är ny i sitt uppdrag, då det är vid starten som många frågetecken uppstår. Några menade att det finns behov av handledning oavsett antal år som familjehem medan andra inte ansåg handledningen vara just handledning. Samtalsgrupper som socialtjänsten ordnat där familjehemmen kunde ta del av andra familjehems erfarenheter sågs som givande (Valentinssons och Henningson, 2010). Samtalsgrupper är något som sågs som positivt även i Andersson Sundbergs (2005) studie där sex jourföräldrars upplevelser av deras arbete undersöks. Föräldrarna träffades varje vecka i jourgruppen tillsammans med familjehemssekreterarna för att ha handledning. Under mötena pratade de om uppdraget, gav och fick tips av varandra. Jourhemmen tyckte även att det var enkelt att få tag på familjehemssekreterarna vilka gav mycket stöd. Jourhemmen sågs även sinsemellan varannan vecka där de diskuterade sina uppdrag samt även eventuella förändringar de önskade skulle ske från socialtjänstens sida, exempelvis milersättning som de fick igenom (Andersson Sundberg, 2005). Tre av kontaktfamiljernas kommuner i Björling och Reidevalls (2006) studie arrangerade månadsträffar mellan kontaktfamiljer som familjerna brukade vara med på för att byta erfarenheter med varandra. Två av familjerna hade även erbjudits handledning. Två av familjerna såg månadsträffarna som en slags utbildning i att vara kontaktfamilj medan resterande inte erbjudits någon utbildning alls (Björling och Reidevall, 2006). Nästan alla familjehem i Länsstyrelsens (2008) granskning hade erbjudits eller genomgått någon form av kompetensutveckling genom konferenser, föreläsningar och studiecirkel och några familjehem hade deltagit i handledning både i grupp och enskilt. Många av familjehemmen uppskattade erfarenhetsutbyten med andra familjehem (Länsstyrelsen, 2008). Möjligheterna till handledning, information och utbildning samt avlastning har varit få enligt familjehemmen i Nordkvists (2004) undersökning. Även Wåhlanders (1990) undersökning visade brister i form av utbildning för familjehemmen samt fanns en önskan om att träffa andra familjehem.

Pacifici, Delaney, White, Nelson och Cummings (2006) från Montana University i Missoula har skrivit en artikel om databaserad utbildning via Internet för familjehemsföräldrar. De beskriver hur foster-, adoptiv-, och släktskapsföräldrar har ett stort behov av utbildning av hög kvalitet för att bättre kunna förstå och hantera allvarliga beteendeproblem som barnen de tar hand om kan ha. Fler föräldrar vänder sig till Internet för information, råd och stöd. Genombrott i tekniken har gjort att webben är mer lättillgänglig, även visuellt. Exempelvis kan man använda video eller animering för att utveckla förståelsen för sociala beteenden, något som även används som stöd i dagens föräldrautbildningar. Studien av Pacifici m.fl., (2006) undersökte effekten av två internetkurser som tog upp beteendena *lögn* och *sexuellt beteende*. Ett urval av fosterföräldrarna från Foster and Kinship Care Education Program of California Community Colleges deltog. Kursen använde sig av interaktiv multimedia för att presentera beteendeproblem samt för att ge insikt i hur dessa kan ha uppstått. Kursen ville även erbjuda föräldrar praktiska steg för hur man kan lösa beteendeproblemen. Båda kurserna

ledde till att föräldrarna fick ökad kunskap och kunde basera sitt föräldraskap på kompetens när de hanterade de båda beteendena. Av de som deltog och genomförde kursen så var de flesta nöjda (Pacifci m.fl., 2006).

Brown och Ivanovaa (2007) har gjort en studie med syfte att identifiera behov av stöd till aboriginiska fosterföräldrar i Kanada. Totalt genomfördes telefonintervjuer med 83 fosterföräldrar, intervjuerna inkluderade bland annat frågan "vilket stöd anser du skulle vara till hjälp för dig?". Önskemål fanns om att man skulle kunna vända sig till någon på myndighetsnivå som tog emot klagomål från fosterföräldrarna. Familjehemsföräldrarna hade en önskan om att förbättra villkoren och livskvaliteten för sina fosterbarn genom att få tillgång till tjänster såsom handledning samt specialister inom medicinska och psykologiska fältet för att möta behoven hos de barn med beteendestörningar och psykiska problem som de hanterade. Fosterföräldrarna visade behov av olika stödgrupper och nätverk som skulle tillåta dem att dela information och kunskap med varandra. De förespråkade även "kunskap om fosterföräldrars rättigheter" inför när de blir familjehemsföräldrar. Det var av stor betydelse för dem att ha information om de vårdkostnader som skulle kunna uppkomma. Att upprätthålla en god relation med fosterbarnets biologiska familj var också något som familjehemsföräldrarna önskade stöd till (Brown & Ivanovaa, 2010).

4. Teoretiska utgångspunkter

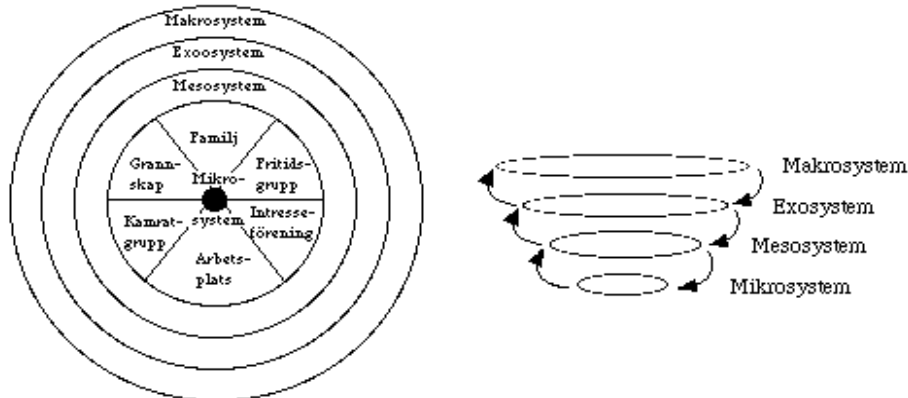
Mänskligt handlande är komplext, dynamiskt och av olika dimensioner. Det krävs användande utav flera teoretiska analysverktyg eftersom både psykologiska och strukturella modeller blir väsentliga. För att kunna göra en analys av mänskligt handlande krävs en kombination av flera teorier (Payne, 2002; Larsson m.fl., 2007). När ett familjehem tar emot ett barn påverkas familjehemsföräldrarna och barnets liv på många olika plan som de behöver förhålla sig till. I denna studie används den utvecklingsekologiska teorin och systemteorin som är närbesläktade och som anses vara relevanta för att få en bild av hur familjehemsföräldrarna upplever stödet de får av socialtjänsten samt för mänskliga möten och relationer.

4.1 Utvecklingsekologisk teori

Den utvecklingsekologiska teorin är kunskapen om det ömsesidiga samspelet som existerar mellan ett barn och dess tillväxande utveckling och de föränderliga miljöer som barnet lever i. Utvecklingen är en process som pågår hela livet och påverkas av relationer i och mellan barnets närmiljö och sociala kontext (Bronfenbrenner, 1977; Lagerberg & Sundelin, 2008). Den handlar om individer i barnets omgivning och samspelet med omgivningen och andra individer. Utvecklingsekologin författades av den amerikanska psykologen Bronfenbrenner (1977) som en reaktion på utvecklingspsykologin och dess syn på utveckling som ett händelseförlopp som enbart kommer från den enskilde individens inre och som inte har påverkats av olika yttre sammanhang (Andersson, 2002). Grundidén med teorin är att ekologin fungerar som ett verktyg vilket ska ge en grundlig förståelse för samspelet som pågår mellan barn, familj och samhälle. Teorin ska fungera som en metod för upptäckten av nya relationer mellan individer, grupper och sociala etablissemang (Andersson, 2002).

Bronfenbrenners grundtanke var att förståelse inte bara utgår från observation utan också utifrån förändring. Först när ett system skakas om, exempelvis genom att flytta en individ från ett system till ett annat, kan samspelet mellan miljö och individ förstås på ett nytt sätt (Bronfenbrenner, 1977; Lagerberg & Sundelin, 2008). För begreppet miljö är systemperspektivet grundläggande då det inte enbart inbegriper barnets omedelbara närmiljö vilken barnet har direktkontakt med, utan den inbegriper ett mer sociologiskt perspektiv vilket

omfattar omgivningen eller samhället i ett makrobetonat perspektiv. Miljön förstås som en serie sammanhängande strukturer, likt ett antal ryska dockor som ryms inuti varandra (Andersson, 1982).

Bronfenbrenners modell av den ekologiska strukturen i miljön (Andersson, 1986).

Det utvecklingsekologiska systemet består av mikro, meso-, exo- och makrosystemet. *Mikrosystemet* finns längst in i cirkeln där individens omedelbara närmiljö befinner sig, exempelvis dess familj. Mellan de olika komponenterna vilka ingår i närmiljön, individen själv, familjemedlemmar och andra fysiska objekt utvecklas ett system – ett nätverk av relationer, vilka påverkar den utvecklande individen. När en individ växer upp kommer den så småningom att ingå i flera mikrosystem samtidigt. Vid sidan av familjen kommer exempelvis förskolan, skolan, kamratgrupper och arbetsplatser att finnas med i bilden. De olika mikrosystemen och de nätverk av relationer som dem utvecklas i är inte oberoende av varandra. Relationer utvecklas mellan de olika mikrosystemen som i sin tur påverkar individen. Det är av stor vikt att försöka förstå hur dessa relationer hänger ihop och hur individens utveckling är beroende av dem. Skolprestationer är exempelvis inte enbart beroende av vad som sker i skolan, utan även av stöd och uppmuntran i hemmet eller avsaknad av det samma, samt hur kontakten ser ut mellan hemmet och skolan. Relationer mellan olika närmiljöer bildar i sin tur system som kallas mesosystem (Andersson, 1982).

Ett *mesosystem* utgörs av ett antal inbördes relaterade mikrosystem (Bronfenbrenner 1977: Lagerberg & Sundelin, 2000). Utanför de närmiljöer som den utvecklande individen är i direkt kontakt med finns faktorer och relationer som också får indirekta konsekvenser för individens utveckling, exempelvis via interaktioner med och påverkan av andra än individen själv. Viktigt för yngre barns utveckling och konsekvenser för barn är exempelvis föräldrars positioner i arbetslivet och kommuners utbud och utformning av olika familjestöd. Dessa faktorer bildar också system som kallas exosystem (Andersson, 1982). *Exosystemet* inbegriper strukturer av samma slag som mesosystemets, skillnaden mellan de olika systemen är att i exosystemets struktur agerar inte individen direkt. Exempel på exosystem kan vara lokala strukturer så som arbetsliv, grannskap, barnomsorg, hälso- och sjukvård, media och myndigheter (Bronfenbrenner 1977: Lagerberg & Sundelin, 2008). *Makrosystemet* i sin tur bildas av institutioner och ideologier som sätter sin prägel på hela samhället. Makrosystemet är inte konkret och bildas också av kulturella, sociala, ekonomiska och politiska system. Makrosystemet är som ett tankemönster vilket ger mening åt människors roller, samvaro och handlingar som uttrycks i lagar och regler, dock existerar det mest som ideologi, vanor och ett rådande mönster för hur institutioner i samhället skall förstås. Mikro-, meso- och exonivån är alla konkreta som har att göra med individens miljö och levnadsförhållanden. Dessa interagerar med makronivån som rör samhällsförhållanden på nationell nivå som till exempel

lagar, regler och samhällets värderingar, som indirekt men också i stor utsträckning påverkar individens utveckling (Bronfenbrenner 1977: Lagerberg & Sundelin, 2008).

4.2 Systemteori

Inom systemteorin finns många olika teorier såsom informationsteori, generell systemteori, cybernetik med flera (Schjødt & Egeland, 1994). Inom socialt arbete är systemteorier inriktade på sociala mål, sociala nätverk och relationer (Payne, 2008). De systemidéer som används inom fältet för socialt arbete har sitt ursprung i Bertalanffys generella systemteori. Precis som de flesta systemteorier har denna teori sin grund i biologisk teori men tillämpas även på sociala system som familjer, grupper och samhällen (Payne, 2002). Ett system är utgångspunkten inom systemteorierna och många olika beskrivningar och definitioner finns på vad som kan anses vara ett system, avgränsningarna växlar beroende på vilket perspektiv som åskådaren intar. En person, en familj eller ett par har sina egna system och utifrån åskådarens syfte kan en avgränsning för systemet väljas som sedan kan användas som redskap (Schjødt & Egeland, 1994). Två generella kriterier som bör vara uppfyllda för att något ska kunna räknas som system är enligt Schjødt & Egeland (1994): 1. Systemets beståndsdelar samspelar med varandra på ett sätt som skiljer sig från deras samspel med komponenter utanför systemet, 2. Detta samspel ska vara under en viss tidsperiod. Definitionen är ganska klinisk och när det gäller sociala system som till exempel en familj, som ofta kännetecknas av rörliga förhållanden, kan den bli svår att applicera och icke-flexibel. En dynamisk definition som bygger på interaktioner och är mer anpassad till sociala system skulle vara mer fördelaktig, då den kan räkna med personer som trots geografiskt avstånd, som en farbror som bor i en annan stad, kan ha en mycket central roll i familjen (Schjødt & Egeland, 1994). System kan alltså definieras på många olika sätt och det finns inga regler för hur detta ska gå till, utan det handlar om att avgränsa och välja hur systemen kan användas.

Precis som det finns olika definitioner på system så finns det även många olika sorters system. Ett *suprasystem* är exempelvis ett system som kan ingå i en komponent i en eller flera helheter. Varje system består även av olika undersystem som kallas *subsystem*, vilka ofta är knutna till vissa roller och relationer, som till exempel syskon- eller föräldrarollen, och skiljer sig från varandra genom att samspelet mellan komponenterna skiljer sig från komponenternas samspel i andra subsystem. Samma personer kan ingå i flera subsystem men har då olika roller i de olika subsystemen. Det finns *öppna system* där energi fritt kan passera över systemets gränser och här gör utbytet av energi och information med omgivningen att systemet kan utvecklas, medan det i *slutna system* inte finns något energibyte alls över gränserna. Ett system kan inte vara helt öppet eller helt slutet, men är systemet helt öppet har det inga gränser alls och då kan det enligt Schjødt och Egeland (1994) inte kallas för ett system. Ett system utan utbyte av energi med omvärlden kommer troligtvis inte att överleva vilket enligt de flesta moderna systemteorierna betyder att alla system är mer eller mindre öppna (Schjødt & Egeland, 1994).

En styrka med systemteorier är att helhetsperspektivet sätts i fokus. Helheten fungerar genom de olika komponenternas inbördes interaktion och ömsesidiga beroende av varandra. Då de enskilda komponenterna i ett system står i ett beroendeförhållande till varandra kommer var och en av dem att påverkas om det skulle ske en förändring i systemet (Schjødt & Egeland, 1994). För att kunna förstå ett system behöver man uppmärksamma de personliga och sociala aspekterna i varje social situation (Payne, 2008) samt växla mellan systemets delar och systemet som helhet (Schjødt & Egeland, 1994).

5. Metod

5.1 Val av forskningsmetod och tillvägagångssätt

Genom att först ha formulerat ett syfte och frågeställningar har arbetet tematiserats (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Därefter har undersökningens upplägg planerats genom val av metod. Tillvägagångssättet för undersökningen redovisas i metodkapitlet för att undersökningen ska kunna göras om av andra oberoende personer (jfr. Dahmström, 2005). Enligt Kvale och Brinkmann (2009) betyder *metod* ursprungligen vägen till målet och för att kunna veta vad målet är behöver man finna vägen till det. Dahmström (2005) ser utgångspunkten för en undersökning som en önskan om att ta reda på något. Då *upplevelser* är en så kallad icke-numerisk variabel, till skillnad från kvantitativa metoder som är numeriska (Dahmström, 2005), utgår kvalitativa metoder från att erhålla den vardagliga aspekten av människors tänkande i form av upplevelser och beskrivningar av intervjupersonens synvinkel (Kvale & Brinkmann, 2009). Då syftet med undersökningen är att undersöka fem familjehems *upplevelser* av stödet de får från socialtjänsten, har författarna valt att göra en kvalitativ undersökning då den lämpar sig bäst för denna undersökning.

5.1.1 Konstruktion av intervjuguiden

Vidare planering av arbetet skedde genom att författarna skapade en intervjuguide (se bilaga 2) som var avsedd att besvara undersökningens syfte och frågeställningar. Inom den uppdragsgivande kommunen har det tidigare gjorts en studie om familjehems upplevelser av konsulentstöd (Engh & Hallström, 2010). Författarna har utgått från den intervjuguide som användes i Enghs och Hallströms (2010) studie, dock har den anpassats till att utgå från familjehems upplevelser av stödet från socialtjänsten för att besvara studiens syfte. För att kunna erhålla en beskrivning och förståelse av meningen hos centrala teman hos undersökningspersonerna samt erhålla kunskap ställdes frågorna utifrån syftet för att besvara frågeställningarna (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Genom att klargöra syftet med studiens varför kunde intervjustudien tematiseras (jfr. Bryman, 2002). Frågorna utgick exempelvis utifrån begreppen *emotionellt stöd* och *tillgänglighet* som tidigare forskning lyft fram som viktiga faktorer. Inom utvecklingsekologin samt inom systemteorin ses olika konstruktioner av personer som system, och hur relationerna inom och mellan dessa system ser ut beror på hur dessa interagerar med varandra. Därför har även frågor som rör relationerna tagits med, som till exempel hur förtroendet till socialsekreterarna upplevs, om familjehemsföräldrarna upplever att socialsekreterarna intresserar sig för familjehemmet, samt om det finns önskemål för att kontakten med socialsekreterarna skulle se ut på annat vis. De teman som intervjuguiden innefattar är familjehemmets kontakt med socialtjänsten, socialtjänstens stöd till familjehemmet, socialtjänstens stöd till den placerade, socialtjänstens stöd i kontakt med den placerades nätverk, emotionellt stöd från socialtjänsten samt handledning. Diskussionen kring det emotionella stödet från socialtjänstens sida blev under intervjuerna ofta kort och i efterhand hade de författarna önskat att de vid intervjuerna hade definierat vad emotionellt stöd innebar samt utvecklat fler frågor kring det emotionella stödet och frågat vidare om hur det kom sig att detta inte upplevdes som socialtjänstens ansvar och vilket emotionellt stöd de skulle önska, oavsett vart det kom ifrån. Ur de olika familjehemmets berättelser om dilemman och det sakliga stödet från socialtjänsten kunde ändå ett resonemang om emotionellt stöd urskiljas.

5.1.2 Litteraturanskaffning

För att finna relevant litteratur har sökningar gjorts via Örebro Universitets katalog Libris, samt databaserna DiVA, Elin, PsycINFO, Social Services Abstract samt Artikelsök. Sökorden

som användes var familjehem*, familjehemsföräldrar, fosterhem*, fosterföräldrar, foster care, fosterparents, stöd, socialtjänst, upplevelse, utvecklingsekologisk teori och systemteori. Sökorden användes var för sig och i olika kombinationer. En sökning på upplevelse i databasen DiVA gav till exempel 1431 träffar, medan en sökning på familjehem* gav 69 träffar. Vid läsning av studiernas sammanfattningar fokuserade författarna på nyckelord såsom familjehem, familjehemsföräldrar, socialtjänst och stöd för att bedöma aktualiteten för studiens syfte. Vidare söktes även litteratur via Örebro och Karlstads universitetsbibliotek. Genom att ha studerat referenslistor i annan litteratur har författarna även erhållit källor som har kunnat användas i arbetet. Underlag har även sökts via internet, då främst via sökmotorn Googles hemsida samt Socialstyrelsens hemsida. Den forskning och litteratur som ansågs vara av störst betydelse för studien syfte och frågeställningar har valts ut.

5.1.3 Urval

Planering är en viktig del av arbetet och genom planering har det avgjorts vilka personer som skulle undersökas och hur undersökningen skulle genomföras. Arbetet med uppsatsen har bland annat styrts av vilka resurser som har funnits (jfr. Dahmström, 2005) och med tidsåtgången för arbetet i åtanke intervjuades fem familjehem. Totalt fanns 12 familjehem med stöd från socialtjänsten inom den uppdragsgivande kommunen. Respondenterna valdes ut via *tillgänglighetsurval* vilket innebär de familjehem som fanns inom den uppdragsgivande kommunen vid studiens utförande tillfrågades om de ville delta i studien (jfr. Bryman, 2002). En nackdel med tillgänglighetsurval är att studiens resultat inte kan generaliseras, däremot kan det användas som en del i fortsatt forskning (Bryman, 2002). Av sekretesskäl (Sekretesslagen 1980:100) kontaktades familjehemmen först av deras socialsekreterare inom barn- och ungdomsgruppen i kommunen. Socialsekreterarna informerade familjerna om studiens syfte och tillvägagångssätt, gav dem ett informationsbrev om studien och en förfrågan om medverkan gjordes. Så snart familjehemmen tackat ja till medverkan kontaktades författarna av kontaktpersonen vid socialtjänsten med uppgifter om familjehemmen. Därefter kunde familjehemmen kontaktas för att boka in intervjuer. Författarna hade önskemål om att båda familjehemsföräldrarna skulle delta i studien för att få så många upplevelser som möjligt, dock var inte detta något krav för att intervjuerna skulle kunna genomföras. Författarna hade även önskemål om att familjehemmen skulle ha varit familjehem under minst ett års tid, detta för att upplevelserna skulle bygga på en viss tids erfarenhet, dock var inte detta heller något krav.

5.1.4 Genomförandet av de kvalitativa intervjuerna

En deskriptiv intervju har använts där författarna önskat erhålla beskrivningar av olika aspekter av familjehemsföräldrarnas livsvärld (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuguiden fanns som underlag under alla intervjuer. Vid intervjuerna turades författarna om med att ställa frågor, två stod för frågandet medan den tredje observerade. Då intervjuerna blev fler till antal än respondenterna så kontrollerades att detta var okej för respondenterna i samband med att intervjun bokades in. Författarna har använt sig utav en semistrukturerad intervju vilket innebär att samma frågor ställs till alla intervjuade och att frågorna har öppna svarsmöjligheter. Detta ger respondenterna samma möjligheter att säga sin åsikt om samma frågor och syftet var att tolka innebörden av det som framkommit under intervjuerna (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Totalt intervjuades tio familjehemsföräldrar i fem familjehem som vid intervjutillfället hade varit familjehem från sex månader upp till 12 år. Trots att en av familjerna enbart varit familjehem i sex månaders tid var deras upplevelser minst lika innehållsrika som övriga familjehemsintervjuer. Intervjuerna spelades in med diktafon och i genomsnitt varade intervjuerna i 45 minuter. Författarna upplevde att föräldrarna i de flesta intervjuade familjerna deltog i intervjuerna ungefär lika mycket. Intervjuerna utgick från en

intervjuguide och med öppna frågor fick familjerna möjligheter att själva formulera sina svar samt har vissa svar följts upp för att förtydliga innebörden i svaren. Under intervjuerna strävade författarna efter att vara nyfikna och lyhörda inför det som sades samt strävade för att vara kritiska mot egna antaganden och hypoteser (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009).

De tre författarna har medverkat vid alla fem intervjuer. Före intervjuerna genomfördes frågade författarna om det var okej att alla tre författare deltog vid intervjuerna. Ingen av familjehemsföräldrarna tyckte att det var till nackdel och intervjuerna genomfördes med alla tre författare närvarande. Hade några familjehemsföräldrar haft något emot denna förfrågan skulle intervjuerna genomföras med en eller två författare, det som för familjehemsföräldrarna kan ha upplevts som mest bekvämt. Intervjuerna upplevdes trots alla författares närvaro som avslappnade. Vid en av intervjuerna medverkade två små barn som lekte och skrattade i samma rum som inspelningen skedde. Författarna kan vid intervjuerna ha påverkats av ljudnivån genom att ha tappat fokus på intervjun och kan ha missat att ställa följdfrågor vid vissa av de intervjuades svar. Detta kan också ha påverkat de intervjuades svar exempelvis genom att de har blivit kortare, det kan också ha minskat författarnas och respondenternas möjligheter till funderingar och reflektioner under intervjun. Trots eventuella störningar från barnen upplevde de studerade dock att utförliga svar erhöles.

5.1.5 Bearbetning och analys

Analysarbetet påbörjades genom att reflektioner diskuterades och noterades efter intervjuerna. För att säkerställa att informationen i uppsatsen ska vara så korrekt som möjligt så transkriberades samtliga intervjuer i nära anslutning till intervjutillfällena. Transkribering innebär att ändra från en form till en annan, i detta fall från muntliga inspelningar till skriftlig text som sedan använts som underlag för arbetets resultat och analys (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Utskrifterna kodades genom att familjehemsföräldrarna i utskriften benämndes som familjehem 1 till 5 samt som familjehemspappa respektive familjehemsmamma i vardera familjehem, detta för att inte namnge de intervjuade. Utskrifter är avkontextualiserade återgivningar av levande intervjusamtal och förutsättningar för att kunna skriva ut en intervju är att den faktiskt har spelats in och att det som inspelats är hörbart (Kvale & Brinkmann, 2009). Vid en intervju var det vid några enstaka tillfällen svårt att höra vad respondenterna sa då de pratade samtidigt samt att den ene satt lite längre bort från diktafonen. Vid transkriberingen upptäckte författarna att enstaka ledande frågor hade ställts, som exempelvis *"Ni har lika bra kontakt med båda (socialsekreterare)?"*, vilket kan ha lett till svar och reflektioner hos den intervjuade som annars kanske inte hade erhöles. Vid frågan *"Hur upplever ni socialsekreterarens/socialtjänstens uppmärksamhet på den emotionella påfrestningen som det kan innebära att vara familjehemsföräldrar?"* fick författarna frågan av en familjehemsförälder om vad som menades med frågan. Författarna hade då svårigheter med att förklara frågans innebörd vilket kan ha lett till missförståelse av frågan och/eller att frågan inte gav ett utförligt svar. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är det väldokumenterat att ledande frågor kan inverka på ett svar. Författarna har i linje med en hermeneutisk betoning av förförståelsens roll erkänt betydelsen av att de ledande frågorna kan ha påverkat svaren (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009), men att det nödvändigtvis inte behöver vara så. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) avgörs de ledande frågornas betydelse på var svaren leder, om de leder till en ny och värdefull kunskap.

Då författarna har närvarat vid samtliga intervjuer har detta förenklat transkriberingen samt genomgången av resultatet och analysen. Ordagrann transkribering har utförts och texten har sedan "förfinats" genom att ta bort upprepande ord och uttryck som exempelvis *typ, ju* och *liksom*. Utskrifterna har bearbetats och en sammanfattning har gjorts genom att se likheter och

skillnader i respondenternas upplevelser av stödet. Utskrifterna har därefter tematiserats i olika kategorier i anknytning till studiens syfte och frågeställningar samt intervjuguiden så som tillgänglighet av stöd, emotionellt stöd, stöd i kontakt med den placerades nätverk och handledning (jfr. Bryman, 2002). Under vardera del har sedan texten delats upp i ytterligare rubriker för att förenkla för läsaren. Dessa rubriker är även de rubriker som finnes under resultat och analys delen. Efter att de resultaten tagits ut och placerats in under de olika rubrikerna så har även forskning och teori på samma sätt delats upp och placerats in i arbetet. Citat valdes sedan ut till de olika teman och placerades in vid lämpliga platser i arbetet. Studiens kategorier analyserades med andra ord genom att koppla resultaten till tidigare forskning och mot bakgrund av de teoretiska utgångspunkterna. Fokus ligger på de lägsta nivåerna mikro- och mesonivå (jfr. Bronfenbrenner 1977: Lagerberg & Sundelin, 2008). Analysen avser familjernas upplevelse samt interaktionen mellan de system som omger familjen.

Studien har en induktiv utgångspunkt vilket innebär att författarna har samlat information från flera enskilda fall. När ett samband har observerats i samtliga fall, vilket det har gjorts i denna studie, är det också generaliserbart (Alvesson & Sköldberg, 2008). En nackdel med induktion är att den avskiljer en allmän regel ur flera iakttagelser, vilket kan illustreras med ett traditionellt exempel med svanar och dess färger. Påträffas först en vit enskild svan, sedan en till och sedan en till, dras slutsatsen att alla svanar är vita (Alvesson & Sköldberg, 2008). Författarna har ingen önskan om att dra en generell slutsats med undersökningen, dock kan den bidra till medvetenhet om socialtjänstens verksamhet gentemot familjehem samt eventuella positiva förändringar för den uppdragsgivande kommunens del, och kan tillsammans med tidigare forskning ligga till grund för familjehems upplevelser av stöd

5.1.6 Metodologiska utgångspunkter

Vetenskapsteoretiker har diskuterat relationen mellan den teoretiska och den empiriska verkligheten och har betonat att data är beroende av teorier. Den empiriska verkligheten uppfattas genom ett slags teoretiskt filter, att fakta alltid är teorifylld (Larsson, 2007). Människan uppfattar inte den empiriska verkligheten ”som den verkligheten är”, utan att verkligheten är alltid tolkad mot bakgrund av en viss teoretisk referensram (Larsson, 2007). För att kunna etablera den bas med vilken den nya kunskapen ska integreras klarläggs temat för studien, vilket innebär att en teoretisk förståelse av de fenomen som ska studeras utvecklas (Kvale & Brinkmann, 2009). I denna studie har intervjuerna först transkriberats och utskriften har kategoriserats i olika teman. Utifrån dessa teman har resultaten kunnat analyseras mot tidigare forskning som visat på likheter i familjehemsföräldrarnas upplevelser av stöd, samt har författarna kunnat öka förståelsen för systemen familjehemsföräldrar-socialsekreterare utifrån de teoretiska utgångspunkterna, exempelvis genom att se att och hur systemen påverkar varandra.

För att undersöka familjehemsföräldrarnas upplevelse av stöd har studien en *hermeneutisk tolkningsram* (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Då metoder är ett måste och inte kan frikopplas från teorier, som avgör hur resultatet ska tolkas, är hermeneutiken enligt Alvesson och Sköldberg (2008) en reflektiv metodologisk riktning och en viktig inspirationskälla i arbetet. Tolkningar och förståelser får kollidera och ge inspiration. Empirin är hos hermeneutiken alltid ett tolkningsresultat och med hjälp av teoretiska föreställningar kan man alltså tolka meningen (Alvesson & Sköldberg, 2008). Texter studeras och tolkas och man vill erhålla en giltig och gemensam förståelse av meningen i en text (Kvale & Brinkmann, 2009). Meningen hos en del kan förstås om den sätts i samband med helheten, samtidigt som helheten endast kan förstås ur delarna som bildar helheten, som även kallas den hermeneutiska cirkeln

(Alvesson & Sköldbberg, 2008). För att få en fördjupad förståelse av helheten och delarna måste man växla mellan del och helhet (Alvesson & Sköldbberg, 2008). Texter studeras och tolkas och med hjälp av hermeneutiken kan intervjun tolkas som en text. Kunskapen som erhålls i en kontext är inte automatiskt överförbar till eller jämförbar med kunskap från andra situationer, intervjun äger rum i en interpersonell kontext och meningen i uttalanden har samband med deras kontext (Kvale & Brinkmann, 2009). Genom att ha studerat texterna har författarna sett många likheter i respondenternas upplevelser, dock fanns även vissa skillnader. Författarna har genom en hermeneutisk tolkningsram sett de olika familjehemsföräldrarnas individuella upplevelser utifrån deras egna livsvärld samt som svar utifrån en grupp som består av familjehemsföräldrar som trots deras olikheter ändå har många gemensamma upplevelser. Den gemensamma tolkning som författarna gjorde av materialet var anpassat efter de personer som deltog inom den kommun som gav uppdraget och kan därmed inte kunna generaliseras till en större population. Kvalitativa forskare kan genom hermeneutiken lära sig att analysera sina intervjuer som texter och exempelvis se bortom den aktuella intervjusituationen och ägna uppmärksamheten åt tolkningen av den kontext som förmedlas genom historien och traditionen (Kvale & Brinkmann, 2009).

5.2 Metoddiskussion, för- och nackdelar med vald metod

Intervjuer i kvalitativ forskning är oftast är ostrukturerade eller semistrukturerade. Intervjuer som har genomförts är semistrukturerade, vilket innebär att den som intervjuar utgår från en intervjuguide där olika teman ska beröras (jfr. Bryman, 2002). En av fördelarna med semistrukturerade intervjuer är att de har som mål att vara flexibla och hjälpa till att få fram respondenternas synsätt. I en semistrukturerad intervju behöver inte frågorna ställas i den ordning de står i intervjuguiden, och frågor som inte ingår kan ställas om de anknyter till något respondenten sagt (Bryman, 2002). Andra fördelar med den valda metoden är att respondenterna ges utrymme att utveckla sina svar och vid otydligheter kan intervjuaren klargöra för respondenten om inte frågan uppfattas korrekt (Bryman, 2002).

Ett alternativ till den valda metoden hade varit att välja kvantitativ metod och utföra en enkätundersökning, då vi säkert hade nått ut till alla familjehem som får stöd via socialtjänsten i den aktuella kommunen. Dock var tanken med intervjuerna att respondenterna skulle svara fritt med sina egna ord av upplevelsen av stöd, vilket är orsaken till att de flesta frågorna som ställdes i intervjun var öppna frågor. Detta är inte möjligt i en enkätundersökning. Fördelen med öppna frågor är bland annat att de lämnar plats för oväntade svar och att respondenternas svar inte styrs i någon viss riktning. Nackdelar med öppna frågor kan vara att respondenterna pratar länge vilket är tidsödande för intervjuerna (Bryman, 2002).

En nackdel med kvalitativa och kvantitativa undersökningar är att felaktiga svar kan erhållas om frågorna inte har hög validitet, det vill säga om de inte mäter det de avser att mäta (Kvale & Brinkmann, 2009). Därför är det viktigt att grundligt gå igenom intervju- och enkätfrågor innan en undersökning genomförs. Även för att undvika ledande frågor, felaktiga och missförstådda svar. En nackdel med intervjuer kan vara att intervjuarens kroppsuttryck och verbala reaktioner kan fungera som positiva eller negativa förstärkare (Kvale & Brinkmann, 2009). Andra effekter som intervjuaren kan ha på respondenter kan vara en önskan av respondenten att ge en så positiv bild av sig själv som möjligt, en skevhet som också benämns som social önskvärdhet, eller att det finns faktorer hos intervjuaren som påverkar respondentens svar (Bryman, 2002).

5.2.1 Reliabilitet och validitet

Studiens *reliabilitet* syftar till hur tillförlitlig den är och om resultatet kan upprepas av andra genom att använda sig utav samma metod (Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuguiden har utformats för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Författarna anser att studien har hög tillförlitlighet då de har utgått från en intervjuguide som använts tidigare samt gav studien liknande resultat som den studie gjord av Engh och Hallström (2010). Både den externa och den interna reliabiliteten anser författarna bör bli hög för studien. Den externa reliabiliteten innebär att forskningen kan upprepas av andra forskare medan den interna innebär att forskarna är överens om tolkningen av det som studerats (Bryman, 2002). Det innebär att forskare som studerar materialet ska komma fram till samma slutsatser, och eftersom studien har författats av tre författare som har kommit fram till samma resultat anses studiens resultat öka reliabiliteten (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Dock blir den externa reliabiliteten inte lika hög då Bryman (2002) menar att den sociala kontexten man befinner sig i ständigt förändras. Då det är av stor betydelse att forskaren deltar i forskningsprocessen för att öka studiens reliabilitet har samtliga författare deltagit vid intervjuerna. Författarna har turats om med att föra intervjuerna, och vid varje intervju har två av författarna intervjuat familjehemsparen medan den tredje observerat och fört anteckningar. Det ses som en fördel att författarna medverkade vid alla intervjuer då ledande frågor oavsiktligt kan smyga sig in och påverka erhållna svar. Författarna har i den mån det varit möjligt förhållit sig neutrala till det respondenterna har sagt, detta för att inte leda respondenternas svar i någon riktning. För att öka reliabiliteten har författarna även upprepat sina frågor vid oklarheter och bett respondenterna upprepa svaren då de upplevts som oklara.

Studiens *validitet* syftar till studiens styrka och om den verkligen undersöker det den avsett att undersöka (Larsson m.fl., 2007; Kvale & Brinkmann, 2009). Författarna anser att validiteten är hög då resultaten besvarar studiens syfte och frågeställningar. Dessutom har författarna utgått från en tidigare använd intervjuguide. Att författarnas handledare läste frågorna i intervjuguiden före intervjuarbetet påbörjades kan ha minskat risken att frågorna inte stämde överens med studiens syfte, vilket också bör ha ökat validiteten. Validiteten utgår även från i vilken grad som respondenternas svar har varit sanningsenliga (Kvale & Brinkmann, 2009). Författarna upplever att familjehemsföräldrarna har besvarat frågorna sanningsenligt och har under intervjuerna frågat respondenterna om det är något angående upplevelsen av stöd från socialtjänsten som inte funnits med i frågorna, detta för att öka validiteten. Dock kan inte författarna utgå från att familjehemsföräldrarna har gett fullt utförliga svar då fler tankar och reflektioner om de ställda frågorna kan ha uppkommit efter att intervjuerna utfördes vilka författarna kan ha gått miste om.

6. Etiska överväganden

Etiska överväganden förekommer under hela intervjusituationen. Bland annat kan det vid planering av en intervju finnas problem med samtycke från undersökningsspersoner om deltagandet i intervjun, säkrandet av konfidentialitet samt övervägande av konsekvenser som studien kan orsaka (Kvale & Brinkmann, 2009). Därför valde författarna att enbart intervjua familjehem som frivilligt valde att delta i studien, och att säkra deras konfidentialitet genom att inte skriva vilka kommuner studien utförs i samt inte gå ut med namn eller andra uppgifter som kan undanröja deras identiteter. Den etiska principen om fördelaktighet handlar om att risken om att någon av deltagarna i studien ska ta skada under och av intervjun ska vara så lite som möjligt. Det ska finnas fler fördelar med att delta i studien och därför fick familjehemmen först ta del av ett informationsbrev (se bilaga 1) om studien före de tackade ja eller nej till deltagande, samt har frågorna i intervjuguiden (se bilaga 2) utformats för att

frågorna skulle vara enkla att förstå för att undvika missförstånd och eventuella känsliga frågor. Vilka konsekvenser intervjun kan ge måste också övervägas och för att undvika att orsaka exempelvis stress för intervjupersonerna (Kvale & Brinkmann, 2009) gav författarna före intervjuerna påbörjades en beskrivning av studien samt säkrades konfidentialiteten. Författarna gav respondenterna god tid på sig att svara, samt möjligheter till att utveckla sina svar vid eventuell osäkerhet. Författarna anser att studien kan ge goda effekter samt hjälpa undersökningspersonerna (jfr Kvale & Brinkmann, 2009) då den kan öka kunskapen om hur socialtjänstens stöd till familjehem ser ut och vilka brister som kan finnas.

Då en av författarna är uppvuxen inom den uppdragsgivande kommunen har eventuella reaktioner av igenkännande av författaren beaktats. Hos ett av familjehemmen kände familjehemsföräldrarna igen författaren, men såg inte detta som ett hinder för dennes medverkan under intervjun. Intervjuerna utfördes i familjehemmets bostäder och enligt Kvale och Brinkmann (2009) är det viktigt med en miljö där intervjupersonerna känner sig trygga. Genom att ha visat intresse och respekt för intervjupersonerna anser sig författarna ha kunnat bidra till att skapa en trygg miljö (jfr. Kvale & Brinkmann, 2009). Om någon av intervjupersonerna hade känt sig obekväma och önskat att författaren från den uppdragsgivande kommunen inte skulle delta vid intervjun skulle denne då ha avvikit från intervjun för att återansluta sig vid transkribering och tematisering av resultatet.

7. Resultat och Analys

De intervjuade familjehemmen hade flickor i åldrarna två till 16 år placerade hos sig. Placeringarna hade löpt från cirka fem månader till fem år, en av de längre placeringarna hade först inneburit två barn varav den ena numera var utflyttad. Familjerna hade varit familjehem från cirka sex månader till 12 år, flertalet av familjerna hade börjat som stöd- eller kontaktfamiljer inom SoL eller LSS. Ingen av de intervjuade familjerna hade sedan tidigare tillhört en konsulentorganisation men en av familjerna höll i dagsläget på att anmäla sig till en. Alla familjer hade biologiska barn boendes hemma förutom i en familj där barnen var vuxna och hade flyttat hemifrån. De intervjuade familjerna beskriver hur de haft tur med de placerade barnen som inte upplevt någon större problematik med och hos barnen.

7.1 Om uppdraget som familjehem

Internationell (Triseliotis, 2000) och svensk forskning (Höjer, 2001) visar att familjehemsföräldrar ofta bor i ett hus på landsbygden eller i mindre orter samt har biologiska barn. Detta stämde även väl överens med de familjehemsföräldrar som deltog i vår studie. Barn placeras i familjehemmen då deras andra biologiska förälder eller övrigt nätverk inte har kunnat ta emot barnet (Socialstyrelsen, 2006). För att barnet ska hamna i rätt familj ökar BBIC i samband med familjehemsutredningen detta (SKL cirkulär 08:81 och 09:78). För de familjehem som författarna besökte upplevdes placeringarna som väl anpassade, exempelvis utifrån familjehemsföräldrar och barnens åldrar. Något som också värderades högt av familjehemmen som de placerades i var omsorgen för andra människor.

Enligt Länsstyrelsen (2008) är det viktigt med adekvat information inför en placering och nästan alla familjehem som medverkade i deras undersökning tyckte att uppdraget som familjehem var tydligt och att de visste vilka uppgifter de hade som familjehem. I Elmqvists och Gaudras (2007) undersökning ansåg de intervjuade familjehemmen sig vara överens med socialtjänsten om vad deras uppgift som familjehem var. Dock visar vår undersökning på osäkerhet kring uppdraget. Trots att en av familjerna talade om uppdraget med socialsekreterarna före placeringen fanns ingen självklar bild, en av familjehemsmammorna

berättade: *”Sen kan man aldrig ställa in sig, man kan inte förstå vad det egentligen innebär.”*. För några av familjerna i vår undersökning kom uppdraget väldigt plötsligt och de hade önskat att de hade blivit tillfrågade en längre tid innan placeringen skedde, inte samma dag som den skedde som för några av familjerna. För familjehemsföräldrarna i Wåhlanders (1990) undersökning påverkades inställningen de hade till de biologiska föräldrarna av hur dem hade blivit familjehem, vilket även kunde påverka deras förhållande till familjehemsvården och socialsekreterarna (Wåhlander, 1990). Eventuellt kan den omtumlande starten i samband med placeringen ytterligare ha påverkat familjehemmen i vår undersökning och lett till en mer negativ inställning till att börja med. Hade de fått mer stöd före och i början av placeringen hade detta eventuellt kunnat undvikas. Familjehemmen i Wåhlanders (1990) studie önskade även att de biologiska föräldrarna skulle få mer stöd och Wåhlander gav som förslag till förbättring i arbetet med familjehem att mer information och stöd ska ges i kontakten med de biologiska föräldrarna.

För begreppet miljö är systemperspektivet grundläggande då det inte enbart inbegriper barnets omedelbara närmiljö vilken barnet har direktkontakt med, utan den inbegriper ett mera sociologiskt perspektiv vilket omfattar omgivning eller samhället i ett makrokonstrukt perspektiv. Miljön förstås som sammanhängande strukturer i närmiljöns komponenter bestående av individen, familjemedlemmar och andra fysiska objekt. I närmiljöns komponenter utvecklas ett system eller ett nätverk av relationer som påverkar den ständigt utvecklande individen som med tiden kommer att ingå i flera mikrosystem (Andersson, 1982). Familjehemsföräldrarna från två av de intervjuade familjehemmen kände inte att de hade tillräcklig information om uppdraget innan de blev familjehem, något de hade önskat. En av dessa familjehemsföräldrar uttryckte att de hade önskat mer stöd innan de blev familjehem eftersom de inte riktigt visste vad det innebar att vara familjehem, samt att de i efterhand insåg att det blev mycket mer än bara barnet det handlade om. Det var mycket runt omkring som föräldrarna inte var förberedda på som de gärna hade velat ha mer stöd i. Mer information kring de olika system som barnet ingår i hade kanske kunnat underlätta i början av placeringen. De upplevde även att det hela tiden legat mycket ansvar på de själva, exempelvis när det gällde upprätthållandet av kontakten med den placerades nätverk, och önskade att socialsekreterarna hade mer kontakt med de biologiska föräldrarna samt besökte dem oftare. Familjehemspappan i en annan familj hade också haft funderingar kring vilka krav som ställdes på de som familjehem och uttryckte:

”Det är ju inte glasklart vad vi ska göra och inte göra, det här med umgänge och vad kan man kräva av oss som fosterföräldrar? Hur mycket ska vi ställa upp? Hur mycket ska vi göra och hur mycket ska socialtjänsten göra?”

7.2 Tillgänglighet och stöd till familjehemmen

7.2.1 Kontakt och besök

Familjehemmen hade kontakt med två socialsekreterare var, i ett av fallen fanns kontakt med tre socialsekreterare, och vissa upplevde att det var en av socialsekreterarna som var mer ansvarig som de kontaktade i första hand, medan andra beskrev det som positivt med två för de kunde välja den de klickade bäst med. Vid frågor om relationen till socialsekreterarna och förtroendet för dem så var det främst karakteristiska drag hos socialsekreterarna som lyftes fram som tecken på positiv kontakt. För familjehemmen handlade det om hur personkemin stämde mellan dem, även graden av erfarenhet hos socialsekreteraren lyftes upp som en orsak till varför denne oftast kontaktades före den andra socialsekreteraren som kanske hade mindre grad av erfarenhet. En familjehemspappa, som tidigare haft kontakt med en annan kommun som familjehem, jämförde kontakten mellan nuvarande och tidigare kommun och vid frågan

om det är något speciellt som gör att det fungerar bättre jämfört med den tidigare kommunen svarade han:

”Det är väl att det är rätt personer... och förmodligen är vi det med och det är väl därför det fungerar så bra... Men det är klart man kan bli otrevligt bemött i skoaffären också om man har otur, så att det är trevliga personer och att man har förtroende för dem är viktigt givetvis... Det finns bra och det finns dåliga kontakter när det gäller stöd som familjehem och har man otur så kan man få ett dåligt stöd och då är det inte lika lätt att jobba med, men får man bra stöd som man får i de flesta fallen då är det väldigt trivsamt. Ja men om man säger denna kommun, även om det är ekonomiavdelningen, oavsett vem man talar med har man blivit trevligt bemött och det har man inte alltid känt när man talat med de andra (tidigare kommuner). Hela helheten där är ju bra.”

Fyra av familjehemmen hade kontakt med sina socialsekreterare genom besök och telefonsamtal och som för en av familjerna även via e-post. Alla familjehem kände att de kunde vända sig till socialsekreterarna för att be om hjälp och råd, vilket även familjehemmen i Elmqvist och Gaudras (2007) undersökning samt kontaktfamiljerna i Björlings och Reidevalls (2006) upplevde. I de flesta familjer kontaktades i första hand den socialsekreterare som de upplevde sig ha bäst kontakt med. Samma resultat visade Björlings och Reidevalls (2006) undersökning. Dock upplevde familjehemmen att det kunde vara svårt att få kontakt med socialsekreterarna men att socialsekreterarna, precis som i Nordkvists (2004) undersökning, tog sig tid när de väl fått kontakt. Nordkvists (2004) undersökning visade att de medverkande familjehemmen var missnöjda med att socialtjänsten sällan tog kontakt med familjerna och att det oftast var familjehemsföräldrarna som upprättade kontakten. Resultaten i vår undersökning visade att familjehemsföräldrarna stod för den största delen av kontakten men att vissa socialsekreterare ibland även tar egna initiativ till kontakt för att få en uppdatering. Dock blev de uppringda när de hade lämnat ett meddelande till socialsekreterarna. I Nordkvists (2004) undersökning hade en del missnöjda familjehem slutat ta kontakt med sina socialsekreterare då de inte avsatte tid för familjehemmet, detta var inget familjehemmen i vår studie upplevde förutom att det fanns en önskan från vissa om att socialsekreterarna skulle ta kontakt oftare medan andra familjehemsföräldrar var nöjda med kontakten som den såg ut. De flesta uttryckte i vår undersökning en önskan om en telefontid på vardagarna för att öka möjligheterna att få kontakt med någon socialsekreterare, samt med anledning av att socialsekreterarna kunde upplevas stressade och några av familjerna kände vid dessa tillfällen inte att de kunde ta upp alla sina frågor. En familjehemsförälder berättade:

”Det känns som att man blir omhändertagen, alltså får det stöd som jag behöver. Sen är det så på alla jobb att ibland kan man verkligen känna att de försöker i andra änden och inte visar att de är jättestressade när de kanske är det. Ibland har jag kanske känt det att ok jag får ta det en annan dag, att man väntar med tre frågor utav fem för att man känner att de egentligen inte har tid i andra änden. Men det har aldrig varit något negativt bemötande, jag har aldrig upplevt någonting som gjort mig irriterad eller så på dem som vi har som handledare (socialsekreterare)”

Tillgänglighet av stöd ses som viktigt för att kunna ha en fungerande familjehemsvård (Triseliotis, 2000: MacGregor m.fl., 2006). Det är socialtjänsten som ansvarar för kontakten och dess regelbundenhet (Norström & Thunved, 2008). En granskning av familjehemsvården i Västra Götalands län som Länsstyrelsen (2008) har gjort visade att regelbundna kontakter med barn och familjehem är en förutsättning för bra uppföljning. De som var missnöjda upplevde att de hade fått för lite vägledning och stöttning i uppdraget, samt att socialsekreterarna sällan kom på besök och var svåra att få tag i (Länsstyrelsen, 2008).

Familjehemsföräldrarna i vår studie kände att de kunde kontakta socialsekreterarna vid akuta händelser, och utöver arbetstid kunde socialjouren eller polisen kontaktas. Dock hade inga av föräldrarna behövt kontakta socialtjänsten utöver kontorstid.

Enligt SoF (2001:937) ska regelbundna besök ske hos familjehem och kontakten ska vara tätare i början och vid avslutandet av en placering, samt bör placeringen följas med anpassning för det specifika fallet (Norström & Thunved, 2008). Antalet besök varierar enligt tidigare forskning. Engh och Hallströms (2010) undersökning om konsulentstöd till familjehem visade att familjehemmen hade regelbundna besök varannan eller var tredje vecka. Tidigare forskning visar att regelbundna kontakter med familjehemmet ses som en förutsättning för att en bra uppföljning ska kunna göras (Länsstyrelsen, 2008). Var sjätte månad ska placeringen omprövas enligt SoL (2001:453) och det var just var sjätte månad som besöken skedde hos familjehemmen i vår studie, vilket även Björlings och Reidevalls (2006) studie visade. Familjehemmen i vår studie var nöjda med antalet besök och några uttryckte att det hade kunnat bli svårt att ses mer på grund av tidsbrist från deras egen sida. Möten där de möts öga mot öga med egen tid för samtal kring vardagslivet och hur det går var dock det majoriteten talade mest varmt om. Alla kände förtroende för och kunde tala om allt med sina socialsekreterare även om de inte gjorde det. Minst två besök per år angavs som en bra uppföljning i vår studie. Dock har vissa kommuner uppföljning fyra gånger per år och så ofta som var sjätte vecka (Länsstyrelsen, 2008). Missnöje med för få besök uppkom som något som ingav alldeles för lite vägledning och stöd i familjehemsuppdraget (Länsstyrelsen, 2008). Täta personalbyten angavs som en orsak till dålig uppföljning och något som var påfrestande för familjehemmen (Länsstyrelsen, 2008), vilket även Engh och Hallström (2010) påvisade samt lyfte fram vikten av att ha en och samma konsulent genom hela placeringen. Familjehemsföräldrarna i vår studie uttryckte inget om personalbyten eller att de under placeringens tid hade behövt byta socialsekreterare.

Ett av familjehemmen i vår studie upplevde besöken som positiva och som något som gav familjehemmet stöd i uppdraget genom att de alla då kunde sitta tillsammans i lugn och ro och prata. Familjehemsföräldrarna upplevde genom besöken en känsla av att socialsekreterarna finns tillgängliga för familjehemmet. I Wåhlanders (1990) studie lyftes socialsekreterarens tillgänglighet som en positiv aspekt medan bristande förtroende och känslan av ett sämre stöd ledde till en dålig relation. Vid några tillfällen hade socialsekreterarna i vår studie gjort spontana hembesök os ett av familjehemmen vilket de hade uppskattat då det gav socialsekreterarna en bild av hur familjehemmets vardagsliv såg ut. Familjehemsföräldrarna beskrev också att de emellan besöken alltid hade känt att de hade kunnat ringa och prata med socialsekreterarna. Ett annat familjehem såg positivt på besöken då dessa gav dem stöd i uppdraget genom att de tillsammans med socialsekreterarna kunde klara upp eventuella frågetecken. Föräldrarna tyckte att det kändes bra att träffa socialsekreterarna ibland och uppgav att *"de är som vem som helst"*. Familjehemsföräldrarna i två av familjehemmen träffade ibland socialsekreterarna oftare än en gång i halvåret vilket enligt dem hade fungerat bra. Hos den ena familjen var socialsekreterarna oftare hos familjen i början av placeringen vilket de ansåg vara positivt och *"som det ska vara"*. Ett av familjehemmen träffade socialsekreterarna ungefär var tredje vecka. I början sågs de varannan vecka för att se hur det flöt på. Besöken kunde ske i hemmet men ibland åkte familjehemsföräldrarna till socialsekreterarna, vilket även ett utav de andra familjehemmen gjorde. Familjen såg besöken som stöd då de fick möjlighet att prata, speciellt viktigt upplevdes detta i början av uppdraget då familjen hade som flest frågor.

7.2.2 Vikten av stöd i början av placeringen

En betydelsefull faktor för hur familjen lyckas med sitt uppdrag som familjehem är att ha en god relation till socialsekreteraren och detta framförallt första tiden av placeringen (Höjer, 2001). Enligt Eastman (1982) är en god relation till sin socialsekreterare, framförallt vid början av en placering, en betydelsefull faktor för att familjehem ska lyckas med sitt uppdrag. Wåhlander (1990) betonar vikten av att få stöd från socialsekreterarna vilket också är socialsekreterarens ansvar, dock finns en del brister när avseende första tiden av placeringen. De intervjuade familjehemsföräldrarna beskrev den första tiden som en tid där de var i behov av extra stöd från socialsekreterarna och uppgav att de önskat mer stöd i början av placeringen i form av besök och telefonsamtal. Ett familjehemspår berättade:

”Att ta hand om barnet, det gick ju bra, det var som vilket barn som helst. Men sen var det allt som var runt omkring. Det är föräldrar, släkt och vänner och så... Det är väl det, att när man blir fosterfamilj, att man kanske kan få något stöd innan, för då behöver man mer stöd. Eftersom man inte vet vad det innebär. Det blir så mycket mer, det blir ju inte bara det här barnet, utan det blir så mycket mer runt om som man inte var förberedd på.”

Stödet och dess utformning påverkas av behovet för det enskilda fallet (Wåhlander, 1990). Vid varje intervjutillfälle för vår studie utom ett diskuterades det mycket kring stödet från socialtjänsten i början och främst före en placering. Även kraven på familjerna diskuterades. Familjehemsföräldrarna upplevde oklarheter kring vem som ansvarar för vad, vad familjehemsföräldrarna egentligen fick säga till andra om uppdraget och till de placerade. I Browns och Ivanovaas (2010) studie förespråkade familjehemsföräldrarna "kunskap om fosterföräldrars rättigheter" inför när de blir familjehemsföräldrar. Flera av familjehemmen efterfrågade hjälp med att veta var deras uppdrag började och tog slut. Flera familjehem i Länsstyrelsens (2008) granskning var missnöjda med informationen de fått om barnet före placeringen. Många av familjehemmen i Wåhlanders (1990) undersökning ville veta mer om barnet både inför och under placeringen men upplevde inte att de fick detta (Wåhlander, 1990). Några av familjehemsföräldrarna i vår studie uttryckte att de var osäkra på om de hade fått information om barnets nätverk under familjehemsutredningen, men samtliga hade fått information före placeringen skedde. Dock hade en mer utförlig beskrivning varit önskvärd då familjehemsföräldrarna upplevde att de fått alldeles för lite information om detta.

Vid frågan om familjen hade någon speciell period där de behövde mer stöd att berätta om valde flera av familjehemsföräldrarna att berätta om tiden i början av placeringen:

De placerade barnen i ett utav familjehemmen skulle under en period skolas i ett utav familjehemmen för att senare placeras i familjen på heltid. Snart uppstod en akut situation som gjorde att barnen själva kontaktade familjen med frågan om de fick komma och bo hos de. Familjen ville naturligtvis att de skulle bo hos de men den plötsliga inflytten upplevde familjehemmet som en rörig tid då de inte varit beredda på att ta emot barnen så snart. Familjehemsföräldrarna var då i behov av stort stöd från socialsekreterarna i samband med placeringen och hade önskat att de hade fått mer stöd än de fick. Familjehemsmamman uttrycker: *”Det händer mycket för oss allihop som man inte riktigt är beredd på, och då står man lite ensam.”* Hon menade också att de gärna hade velat ha fler telefonsamtal från socialsekreterarna i början av placeringen för att få extra stöd under denna första period.

I en annan familj var föräldrarna först kontaktpersoner till barnet och hade inte hunnit träffa denne och dennes familj så mycket innan socialsekreterarna ringde en dag. De berättade att det hade uppstått en akut situation och undrade om familjehemsföräldrarna kunde ta emot

barnet samma dag. Familjehemsföräldrarna tog emot barnet och sedan dess har placeringen fortgått. Då placeringen gick väldigt snabbt till kände familjehemsföräldrarna att de gärna hade velat ha mer stöd i början av uppdraget. En tredje familj hade inte upplevt något tillfälle där de hade upplevt ett behov av mer stöd. De berättade att de största frågorna som hade uppstått handlade mer om olika dilemman med de biologiska föräldrarna, inte med barnet själv. Familjehemsföräldrarna hade då undrat hur de skulle handskas med situationen och det var bland annat vid dessa tillfällen som familjen hade kontaktat socialsekreterarna.

De två första familjerna beskrev ett behov av mer stöd i början av uppdraget vilket även tidigare forskning har visat. I Wåhlanders (1990) studie uppgav nya familjehem att de behövde mer stöd samt visade den att nya familjehem fick mer stöd än vad de mer etablerade familjehemmen fick. En annan undersökning visade att endast två av åtta kontaktfamiljer fick tätare kontakt i början av uppdraget och att den blev glesare med tiden (Björling & Reidevall, 2006).

7.2.3 Stöd och handledning till familjehemmen

Stöd är något som upplevs som viktigt för familjehem (Engh & Hallström, 2010). För att minska risken med bland annat omplaceringar är det viktigt med bra stöd till familjehemmen (Wåhlander, 1990). Alla fem intervjuade familjehem i vår studie upplevde stödet från socialtjänsten som bra, positivt, tillräckligt samt var de nöjda med stödet de fick, vilket visar på samma resultat som tidigare svensk forskning (Engh & Hallström, 2010: Elmqvist och Gaudras, 2007: Karlsson & Petersson, 2007: Wåhlander, 1990). I Björlings och Reidevalls (2006) undersökning var det endast två av åtta familjehem som tydligt beskrev en god kontakt med socialtjänsten i deras kommun. En av familjehemspapporna uttryckte att det blev mer trivsamt när stödet upplevdes som positivt än om det hade upplevts som negativt. Mamman i samma familj uttryckte att de fick stöd hela tiden. Länsstyrelsens (2008) granskning visade att flera familjehem var missnöjda med stödet de fått men att det hade förbättras med åren. I en annan familj hade föräldrarna i denna studie inget negativt att säga om stödet och ansåg inte att det fanns något socialsekreterarna kunde göra annorlunda.

Wåhlander (1990) menar att familjehem enligt lag har rätt till den hjälp och stöd som de behöver i sitt uppdrag och exempel på stöd har angetts vara utbildning, handledning och rådgivning. Även Länsstyrelsen (2008) pekar på vikten av att bli erbjudna stöd i form av handledning och fortbildning. Familjehemsföräldrarna i denna undersökning saknar utbildning och kurser som familjehemsföräldrar och har inte fått handledning i att vara familjehem. Att rekrytera familjehem och ge dem utbildning, handledning och stöd är av stor vikt enligt SKL (cirkulär 08:81 och 09:78). Handledning och vidare utbildning var inte något som hade erbjudits familjehemsföräldrarna, ett av familjehemsparen hade varit på några föreläsningar, dock hade inte dessa arrangerats av den uppdragsgivande kommunen. I Andersson Sundbergs (2005) studie framkom att familjehemsföräldrarna var vecka träffades för att ha handledning och då diskuterades uppdraget och erfarenheter utbyttes. Handledning sågs av många i Valentinssons och Henningssons (2010) studie behövt främst vid början av en placering medan andra familjehemsföräldrar ansåg att det fanns ett behov av handledning under hela uppdragstiden. Familjehemmen i Länsstyrelsens (2008) granskning hade erbjudits eller genomgått kompetensutveckling i form av föreläsningar och annat och några familjehem hade deltagit i handledning. Två av familjehemmen i Björlings och Reidevalls (2006) studie hade erbjudits handledning medan andra inte hade erbjudits något alls. Deltagarna i Nordkvists (2004) hade haft få möjligheter till handledning och utbildning. Även Wåhlanders (1990) undersökning visade brister i form av utbildning för familjehemmen samtidigt som det fanns en önskan om att träffa andra familjehem. Familjehemmen i vår studie har erbjudits

möjligheter att träffa andra familjehemsföräldrar vilket alla upplevt positivt.

Browns och Ivanovaas (2010) studie visade att familjehemsföräldrar hade behov av att kunna lämna klagomål till en myndighet för att förbättra villkoren och livskvaliteten för barn. Detta genom att ha tillgång till olika tjänster som handledning och till exempel specialister inom psykiatri, för att på bästa sätt kunna bemöta barn som hade beteendeproblem och psykiska problem (Brown & Ivanovaa, 2010). Pacifici m.fl. (2006) beskrev att familjehemsföräldrar hade stort behov av utbildning för att öka möjligheter till förståelse och hantering av allvarliga beteendeproblem som placerade barn kan ha. Internetbaserad information i form av videokurser och animering kunde i deras studie utöka kunskaper hos familjehemsföräldrar och deras studie visade att de flesta deltagare var nöjda med internetkurserna de fick genomgå.

Familjehemsföräldrarna i vår studie hade fått rådgivning från socialsekreterarna och stöd i form av samtal samt erbjudits att medverka vid träffar med andra familjehemsföräldrar vilket kan ses som en form av stöd. Många av familjehemsföräldrarna hade deltagit i denna stödgrupp som anordnats av kommunen vilket de ansåg vara ett bra stöd då de fick träffa andra familjehemsföräldrar och kunde prata om saker som rörde familjehem. Familjehemsföräldrarna i Browns och Ivanovaas (2010) studie hade behov av olika stödgrupper som kunde tillåta dem att dela information och kunskap med varandra. Samtalsgrupper med andra familjehemsföräldrar har i den tidigare forskning som tagits med i denna studie setts som givande då erfarenheter kunde utbytas (Andersson Sundberg, 2005: Björling & Reidevall, 2006: Länsstyrelsen, 2008: Valentinsson & Henningsson, 2010). En familjehemsmamma i vår studie berättade om upplevelsen av att träffa andra familjehemsföräldrar:

”De kan ju svara bättre som är i samma situation själva än vad socialsekreterarna kan göra, fast då tillsammans med dem och deras erfarenheter och professionella yrkesroll så kan de bistå med mycket också. Diskussioner med socialsekreterarna och andra familjer är det som ger oss allra mest, nu känns det ju som om vi kommer att få det, det är jättepositivt. Hade vi inte fått det är det något som jag hade velat ha.”

Det finns många olika beskrivningar och definitioner på vad som kan anses vara ett system och beroende på vilket perspektiv åskådare iakttar växlar avgränsningarna (Schjødt & Egeland, 1994). Eftersom system kan definieras och användas på olika sätt kan familjehemspår ses som ett system. Systemteorier är inom socialt arbete inriktade på sociala mål, nätverk och relationer (Payne, 2008). Bertalanffys generella systemteori har enligt Payne (2008) som de flesta systemteorier sin grund i biologisk teori som även tillämpas på sociala system som familjer grupper och samhällen. Genom träffarna utvecklas familjehemsföräldrars sociala nätverk till att innefatta även andra familjehemsföräldrar där erfarenheter och kunskaper utbyts. För att utveckla systemen ytterligare skulle socialsekreterare kunna delta vid dessa träffar.

I Wåhlanders (1990), Andersson Sundbergs (2005), Valentinsson och Henningsons (2010) och Brown och Ivanovaas (2010) undersökningar visade familjehemsföräldrarna behov av olika stödgrupper och nätverk som skulle tillåta dem att dela information och kunskap med varandra. Alla familjer i denna studie uttalade sig liknande inom detta område. Oavsett om det var inom familjen, med socialtjänsten eller i gruppen för familjehemsföräldrar så var *avlastande samtal* något som var behövligt och som alla på olika sätt behövde få ta del av. En av familjehemsföräldrarna hade i annat sammanhang som kontaktperson deltagit i träffar med personer som utförde samma arbete och upplevt detta som mycket positivt att kunna dela med sig om olika upplevelser:

”Just det här med att få prata av sig och som jag sa att nätverket runt omkring hade jag inte räknat med skulle flytta in i min familj, det var jag inte förberedd på. Eftersom pappans liv är så långt ifrån mitt tänk och så brukar jag säga att när han går härifrån får jag stänga av centrifugen, hela jag igång när han är här. Det är så annorlunda, annorlunda tänk samtidigt som det kan vara nyttigt i ens vanliga jobb, att tänka att mina värderingar och ur mitt sätt att se är inte ofta barnens. Det är en nyttig erfarenhet.”

Enligt den utvecklingsekologiska teorin påverkas en människa av samspelet som sker mellan personen och dess omgivning (Lagerberg & Sundelin, 2008). I familjehemsföräldrarnas omedelbara närmiljö, mikrosystemet, finns bland annat familj och vänner som kan fungera som ett stöd för familjehemmet. När familjehemsföräldrarna blir tilldelade socialsekreterare förändras något i deras system, exosystemet, där föräldrarna inte kan agera fullt ut på egen hand utan här inkommer en myndighet som påverkar hur familjehemsföräldrarna ska förhålla sig till sina placerade barn. Hur dessa myndighetspersoner sedan agerar gentemot familjehemsföräldrarna påverkar familjehemsföräldrarnas system. Skulle de inte vara nöjda med nuvarande socialsekreterare och dessa skulle ersättas med andra socialsekreterare, kan en positiv förändring komma att ske i systemet (Lagerberg & Sundelin, 2008). Enligt systemteorin kan relationen familjehemsföräldrar-socialsekreterare ses som ett system och en helhet då det finns en interaktion dessa emellan och det även finns ett ömsesidigt beroende (Schjødt & Egeland, 1994). Familjehemsföräldrarna är beroende av socialsekreterarna för stöd och juridiska bestämmelser, medan socialsekreterarna är beroende av familjehemsföräldrarna för att ansvara om omsorgen för barn som av olika anledningar inte kan bo hos sin biologiska familj. Socialsekreterarna verkställer omsorgen medan familjehemsföräldrarna sköter om omsorgen. Alltså finns ett beroendeförhållande parterna sinsemellan och skulle en förändring ske i detta system skulle det påverkade alla inblandade. För att kunna se detta system och behöver det växlas mellan helheten och delarna som bildar helheten (Payne, 2002).

7.2.4 Det emotionella stödet

Begreppet *emotionellt stöd* som kan vara svårt att definiera har av Triseliotis (2000) och Brown (2007) uttryckts i form av relationer och att bli lyssnad på, framförallt vid svåra situationer som kan uppstå för familjehem. Vikten av att kunna ringa socialsekreterarna vid akuta situationer har lyfts fram som en viktig aspekt (Triseliotis, 2000). Med *emotionellt stöd* menas även det känslomässiga stöd som ges i nära familje- och vänskapsrelationer. Detta stöd skapar mening, livslust och självkänsla genom att individen får en känsla av bekräftelse och blir värderad som den individ den är. Stödet är bland annat viktigt för att individen ska ha en bra hälsa. De flesta intervjuade i vår studie fick stöd från sina familjer och vänner och några hade familjemedlemmar som arbetade med liknande uppdrag och de kunde då ringa och rådfråga varandra kring olika dilemman. Många familjer beskrev hur omgivningen reagerade positivt på deras insats som familjehem och tyckte att det de gjorde var bra. Några hade även bra stöd från skola och dagispersonal i samarbetet kring barnen, och några av familjehemsparen talade även sinsemellan. Familjernas åsikter kring den placerade upplevde de respekterades även om det uppstod diskussioner i flera av fallen. Samtliga familjer upplevde att socialsekreterarna intresserade sig för de men några uttryckte dock att det ju faktiskt var socialsekreterarnas jobb och intresset kände de bara av i samband med de inbokade mötena. Familjehemsföräldrarna beskrev att de fick emotionellt stöd från socialsekreterarna genom samtal där dem tillsammans diskuterade ämnen som rörde den placerade och annat runtomkring. Macgregor m.fl (2006) tar upp hur familjehemsföräldrarnas upplevelser av en bra relation till socialsekreterarna samt socialsekreterarnas stöd är också något som kan ses som emotionellt stöd. Familjehemsföräldrarna var nöjda med stödet via

socialtjänsten och mycket tydde på att socialsekreterarnas personlighet och kompetens var en starkt bidragande faktor till detta, samt att kommunens socialtjänst överlag bemöter familjehemmen på ett bra sätt. En familjehemsförälder berättade:

”För det känns som att de ser och hör oss så att säga och vi kan kontakta dem om vi känner extra behov utav det och vi känner att vi verkligen är välkomna att göra det ”

Vikten av emotionellt stöd var stort i Engh och Hallströms (2010) studie där familjehemmen kände sig lyssnade till och att de kunde prata av sig med konsulenterna. Undersökningen visade även att familjehemmen upplevde skillnad mellan kommun- och konsulentbaserad stöd där socialtjänsten inte levte upp till den tillgänglighet av stöd som familjehemsföräldrarna behövt samtidigt som familjehemmen via konsulentstöd verksamhet inte kände att de fick tillräckligt med information om vad som hände vid socialtjänsten (Engh & Hallström, 2010). I vår studie upplevde flera av familjerna dock att det emotionella stödet inte var socialtjänstens ansvar utan det stödet var något de tog emot från vänner och familj. Några av familjerna beskrev hur socialtjänsten utrett dem för att vara kontaktfamilj/familjehem för att undersöka om de kunde vara stöd för barnet men att de i sin tur inte fått emotionellt stöd. Triseliotis (2000) och MacGregors m.fl. (2006) visade att familjehemsföräldrar upplevde ensamhets- och övergivenhets känslor när de inte fick någon respons av socialsekreterarna och att de var svåra att få tag på. De upplevde även att det kändes som värst när de inte blev uppringda efter att ha lämnat meddelande. Vid frågan om det emotionella stödet kändes tillräckligt för familjehemsföräldrarna i vår studie och vid frågan om hur de skulle önska att stödet såg ut sa familjerna att de var nöjda. De upplevde inte att det fanns så mycket mer som socialtjänsten kunde göra bättre vad gällde stödet mer än tillgängligheten när det hänt något, exempelvis genom att ha telefontid. Flera uttryckte dock i olika delar av intervjun hur socialsekreterarna bekräftat dem i samband med deras samtal, och stärkt de i sin roll som familjehemsföräldrar.

”Nej men jag upplever inte att det är så stort (det emotionella stödet) utan de kollar ju upp om man har något annat nätverk och det är väl där man får söka stöd så sett i första hand. För det är klart att ibland kan det kännas som att ungar, det är ju skit och det ska man väl inte ringa till socialen och tycka, utan det ringer man ju hellre till sin kompis och säger att ”fy fan idag är det skit alltså”... Så det tycker jag inte har behövts. Det är som vanligt.”

7.2.5 Stöd i kontakt med den placerades nätverk

De placerade barnen i ett av familjehemmen träffade sin biologiska familj väldigt sällan, och kontakten med den biologiska pappan var enligt familjehemsparet enbart på pappans villkor, i ett annat familjehem träffade den placerade en av sina biologiska föräldrar en gång i veckan medan kontakten med den andre föräldern skedde väldigt sällan, dock träffade barnet sina biologiska syskon oftare. I ett tredje familjehem träffade den placerade en av de biologiska föräldrarna ofta medan kontakten med den andra biologiska föräldern var liten. I ett fjärde familjehem träffade den placerade sin ena biologiska förälder ungefär varannan eller var tredje vecka medan kontakten i det femte familjehemmet skedde ungefär varannan vecka.

Familjehemmet delar inte bara ansvaret för barnet med socialtjänsten, utan även med de biologiska föräldrarna (Höjer, 2003). Enligt Höjer (2003) medverkar familjehemsföräldrarna till att upprätthålla kontakten mellan barnet och dess biologiska föräldrar vilket bidrar till en positiv utveckling för barnet, vilket även hade betydelse för hur familjehemmet skulle lyckas med sitt uppdrag. Även Eastman (1982) har kommit fram till att en positiv attityd till barnets biologiska föräldrar är en betydelsefull faktor för hur familjehem lyckas med sina uppdrag. Det är viktigt att barnet uppmuntras till en kontakt (Persson & Åkesson, 2009). I vår studie framkom att alla familjehemspår såg positivt på att bibehålla en kontakt med den placerades

nätverk. Inga av familjehemsföräldrarna hade upplevt några större svårigheter med de placerade, utan då har svårigheterna mer handlat om de placerades nätverk. En familjehemspappa berättade:

”Det har gått bra, det har varit lugnt runt de placerade. Det hade nog varit annorlunda om det var de placerade som hade problemen men det är de runt omkring som har problem och de behöver vi inte bry oss om. Då hade det kanske sett annorlunda ut med behovet av stöd.”

Det är enligt tidigare forskning inte bara det placerade barnet som familjehemmet påverkas av utan även andra faktorer såsom barnets biologiska föräldrar som spelar in (Wåhlander, 1990). Detta framgick tydligt i vår studie när familjehemsföräldrarna på olika sätt uttryckte sina tankar kring den placerades biologiska familj och nätverk:

”X i sig har inte varit något större problem utan det har varit nätverket runt omkring som man inte är förberedd på, att man får en familj på köpet! Som helt plötsligt sitter i mitt lilla hem, och det var jag nog inte förberedd på, känslomässigt hur det skulle kunna bli.”

”Ja det här med familjen blev vi väldigt paff över. Vi var ju helt på det klara med att vi skulle få en till familjemedlem, men att det var mamma och pappa och mostrar och kompisar, det var vi inte beredda på.”

”Det är som de säger att vara fosterfamilj innebär inte bara att vara fosterfamilj åt barnet utan man blir det åt en hel familj och det stämmer verkligen, man får så många med på köpet som man inte väljer att ha hand om.”

Familjelivet i familjehemmet påverkas också av hur kontakten fungerar mellan familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna (Landqvist, 2006). Enligt Höjer (2003) ingår samarbete med de biologiska föräldrarna i familjehemsuppdraget vilket även Länsstyrelsens (2008) granskning visade att familjehemmen på egen hand fick sköta. Trots att det är viktigt med samarbete med de biologiska föräldrarna kan det finnas svårigheter och då är det viktigt med stöd från socialtjänsten för att kunna ha ett bra samarbete (Persson & Åkesson, 2009). Författarna menar att då många av familjehemmen i studien var osäkra på vilket ansvar de hade för den biologiska familjen till den placerade så skulle socialtjänsten behöva gå in och hjälpa dem att reda ut detta. Precis som BBIC lägger utvecklingsekologin vikt på de omkringliggande faktorerna och samarbete mellan de nära kringliggande system som finns runt den placerade (Socialstyrelsen, 2010f). Detta kan tillämpas när det gäller kontakten med den placerades nätverk för att se till hur kontakten fungerar och vilka förändringar som kan göras för att det ska fungera bättre. Oavsett beslut som tas om den placerade så är det av vikt att de baseras på att se till barnets bästa (Socialstyrelsen, 2010f). I alla deltagande familjehem i vår studie var familjehemsföräldrarna noga med att alltid se till barnets bästa. I Browns och Ivanovaas (2010) studie var familjehemsföräldrarna i behov av stöd i upprätthållandet av en god relation med den placerades nätverk. Kontakten kan enligt Höjer (2001) vara allt ifrån välfungerande och tolerabla till konfliktfyllda. De flesta familjehemsföräldrar i vår studie har dock upplevt kontakten med den placerades nätverk som positiv, ett familjehemspaar berättar:

”Jag måste säga att trots att vi har utsatts för dilemman, känslomässiga svårigheter och så, så har vi haft väldig tur tror jag. När man fick frågan om fosterfamilj så tänkte man familjer med stora drogproblem och att de skulle komma hem och banka på, och liv och bråk och så vidare, men något sådant har det aldrig varit. Samarbetet med dem fungerar väldigt, väldigt bra.”

Dock hade vissa svårigheter funnits i några av familjerna, ett familjehemspär upplever kontakten med den placerades mamma som svår, då mamman är sjuk och inte riktigt förstår att hon är så sjuk att hon inte kan ta hand om sin dotter. Med den biologiska pappan har paret inte upplevt några större problem eftersom han aldrig velat ha så mycket kontakt. Här behöver socialtjänsten gå in och hjälpa familjehemsföräldrarna. En av familjehemsmammorna berättade om skillnaderna som kan uppstå:

”Det beror på hur man ser på det, mina värderingar och sätt att se på saker stämmer inte överens med den biologiska familjens. Man säger inte en sak till barnen och så ställer man inte upp på det sen.”

Några familjehemsföräldrar upplevde att de hade fått det stöd de behövt i kontakt med en av den placerades nätverk, dock upplevde de inte att de hade behövt något stöd från socialsekreterarna i kontakt med den ena biologiska föräldern eftersom socialsekreterarna ändå *”inget kan göra”*. Två av familjehemspären berättade att de var nöjda med stödet då de inte hade varit i behov av något stöd, det ena familjehemsparet berättade att detta berodde på att *”det har inte varit några problem med föräldrarna, det är ju annat med missbrukande föräldrar, då behövs ju ett annat stöd.”* medan det andra familjehemsparet uttryckte *”behövs inte men den skulle säkert vara bra om vi hade behövt det”*.

Eventuella svårigheter i kontakterna kunde enligt Triseliotis m.fl. (2000) bero på stora skillnader i levnadssätt, som till exempel missbruk hos den biologiska föräldern eller missnöje över placeringen i den placerades nätverk. En av familjehemsmammorna i vår studie uttryckte missnöje över att socialsekreteraren hade en annan åsikt om hur kontakten med en av de biologiska föräldrarna skulle se ut. Hon ansåg sig inte bli lyssnad på då hon berättade att den placerade mår dåligt av den kontakten. Familjehemsmamman menade att hon ju är den som ser den placerade dygnet runt medan socialsekreteraren bara ser den placerade en gång i halvåret. Vissa familjehem upplevde som tidigare beskrivet inte stödet från socialtjänsten som ett stöd på det emotionella planet vilket även uppfattades som något som socialtjänsten inte ansvarade för. Vid frågan om det emotionella stödet i samband med den placerades nätverk svarade dock en av familjehemsföräldrarna följande:

”De frågar mest hur det går, och ofta går det bra. Man hankar sig fram. Ibland är det inte så roligt, det är det inte. Nej det känner man, där har man inte direkt någon hjälp. Det uppmärksammas inte. Jag tycker det skulle vara bra, för det är inte alltid lätt att tala med dem (biologiska föräldrarna) heller, man skulle vilja ha någon som inte hade något med det att göra. För det är klart att man funderar på vissa saker.”

Flera av föräldrarna ville tydligare få klart för sig vart gränsen gick för deras ansvar, främst gällande den placerades nätverk. Om det var familjehemsföräldrarna eller socialsekreterarnas ansvar att se till att det fanns en fungerande kontakt, hur mycket som skulle göras och vem som ansvarade för att det skulle bli gjort. Andra funderingar som fanns var hur mycket de skulle släppa in den biologiska familjen samt hur pass engagerade familjehemsföräldrarna behövde vara gentemot den placerades nätverk. Umgänge, vem som kör, hur många släktingar som familjehemsföräldrarna skulle ansvara för att barnet ska få träffa, hur julfirandet skulle gå till och var, var andra funderingar som kom upp. En familjehemsmamma berättade:

”Det är väl det att jag tycker att de kan ta lite mer ansvar. Man undrar ibland vad som ligger på ett familjehem, det är det jag känner just ibland att man känner sig lite utlämnad så. Det är mycket ansvar på oss.”

Vissa familjehemsföräldrar kunde inte säga nej fast de inte alltid ville ställa upp på de

biologiska föräldrarna och uttryckte skuldkänslor när de sade nej. Några familjehemsföräldrar visste inte vad de fick säga för barnets bästa och önskade att det fanns någon gräns för vad som egentligen krävdes av dem gällande kontakten med den placerades nätverk.

7.2.6 Stöd vid eventuell psykisk problematik hos den placerade

Ofta har placerade barn mångskiftande behov och för att barnet ska få det stöd och hjälp det behöver krävs ett samarbete mellan olika myndigheter, det kan handla om extra stöd i skolan eller behandling inom barn- och ungdomspsykiatri (Socialstyrelsen, 2006). Eftersom det enligt Höjer (2003) kan vara svårt att förutsäga det placerade barnets beteenden i jämförelse med biologiska barns beteenden har författarna tagit upp frågan om eventuell psykisk problematik hos de placerade. Om familjehemsföräldrarna har uppfattat att det finns några sådana hos de placerade och hur stödet från socialtjänsten i så fall har sett ut. Ett av familjehemmen upplevde socialtjänstens stöd kring eventuell psykisk problematik hos den placerade som positiv. Trots att barnet enbart varit placerad en kort tid hade en kontakt etablerats med Barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Ett annat familjehemspår upplevde vid ett tillfälle behov av BUP för den placerade när denne mådde dåligt. Inget stöd hade erbjudits från socialsekreterarna gällande denna problematik annat än socialsekreterarnas uppmaning till familjehemsföräldrarna om att ändra på umgänget med den placerades biologiska nätverk, vilket familjehemsparet upplevde som negativt. Tre av familjehemsparen upplevde ingen eventuell psykisk problematik kring de placerade och saknade även kontakt med psykiatri. Ett av familjehemsparen upplevde stödet som ovisst och uttryckte:

”Det är det här att X (den placerade) mår dåligt och behöver prata. Det är ju inget de (socialtjänsten) går in och rekommenderar och ringer och säger att det här finns om de behöver, så är det ju inte. Det är ju vi som tar den kontakten och vi försöker nu med X (den placerade) att hon ska prata med kuratorn på skolan.”

Utanför de närmiljöer som den utvecklande individen är i direkt kontakt med finns enligt Andersson (1982) faktorer och relationer som också får indirekta konsekvenser för individens utveckling, exempelvis via interaktioner med och påverkan av andra än individen själv. Viktigt för yngre barns utveckling och konsekvenser för barn är exempelvis föräldrars positioner i arbetslivet och kommuners utbud och utformning av olika familjestöd. Dessa faktorer bildar också system som kallas exosystem (Andersson, 1982). När barnen i vår studie mådde dåligt och behövde prata kände dock några av familjehemsföräldrarna att de inte fick det stöd de önskade. Stödet till föräldrarna, familjehemsföräldrarna och till barnen från kommunen samt relationerna mellan de samtliga påverkade med andra ord barnets utveckling.

7.2.7 Stöd vid skolgång och fritidsaktiviteter

Utöver att ta hand om barnet och sköta om umgänget med den biologiska familjen hade även alla familjehem i vår studie ansvar för skolgång och fritidsaktiviteter för barnet. Att öka uppmärksamheten för barnets hälsa och utbildning ger möjlighet att individualisera insatserna samtidigt som en mångfacetterad syn på möjligheterna för barnet lättare fås genom samverkan mellan sektorer som exempelvis skola och socialtjänst (SKL cirkulär 08:81 och 09:78). Dock var några av de placerade så små att varken skolgång eller fritidsaktiviteter var aktuella vid intervjutillfället för den aktuella studien. Andersson (1982) skriver att skolprestationer exempelvis inte enbart är beroende av vad som sker i skolan, utan även stöd och uppmuntran i hemmet eller avsaknad av det samma, samt hur kontakten ser ut mellan hemmet och skolan påverkar (Andersson, 1982). Ett familjehemspår såg positivt på stödet de fick kring den placerades skolgång, dock uttryckte ett av familjehemsparen:

”Det är vi som är stödet där, det finns inget annat stöd, det har inte socialtjänsten något att göra med”.

Ett annat familjehemspår var nöjda med dagiset som den placerade gick på och tyckte att dagispersonalen gjorde mycket för barnet, att de var förstående och att de kunnat tala om vilka bekymmer som funnits hos barnet. Ett av familjehemspåren önskade att de hade fått mer hjälp och stöd i samband med den placerades skolgång då den placerade hade svårigheter med skolgången. Ett annat familjehemspår uttryckte att socialtjänsten var inblandad när det placerade barnet började i skolan, men att det därefter var familjehemsföräldrarna som stöttat barnet både gällande skola och fritidsaktiviteter.

8. Diskussion och slutsats

Syftet med studien var att undersöka hur familjehemsföräldrarna i den uppdragsgivande kommunen upplevde stödet från socialtjänsten. De intervjuade familjehemmen var överlag nöjda med *stödet de fick från socialtjänsten*, dock fanns en del missnöje över att före placeringen inte ha fått tillräckligt med information om det placerade barnet, att några av familjehemmen upplevde att de fick ta för stort ansvar och var osäkra på hos vilka det största ansvaret gällande exempelvis kontakten med de biologiska föräldrarna låg, om det var hos familjehemmet eller socialtjänsten. Missnöje fanns ibland även i svårigheter med att få tag på socialsekreterarna samt att socialsekreterarna sällan hörde av sig eller kom på besök mer än vad som krävdes av dem. Vidare önskade flera av familjehemsföräldrarna att tillgängligheten av just deras socialsekreterare skulle vara bättre. Socialsekreterarna upplevdes ibland som svåra att nå även om de alltid ringde upp förr eller senare. Förslag om en daglig telefoni tid speciellt tillordnad familjehemmen gavs av familjehemsföräldrarna vid två av intervjuerna. Författarna anser att det är av största vikt att familjehemmen har någon som de kan kontakta som är bekant med barnens historia om det skulle hända något. Eventuellt skulle en telefoni tid för familjehemmen där familjehemsföräldrarnas socialsekreterarna går att nå införskaffas, en telefoni tid där föräldrarna kan tala med någon omgående och inte behöver vänta på att bli uppringda. Självklart behövs detta undersökas utifrån vilka resurser som kommunen har.

Engh och Hallströms (2010) undersökning visade att familjehemmen upplevde skillnad mellan konsulent- och kommunbaserat stöd. Socialtjänsten hade inte levt upp till den tillgängligheten av stöd som familjehemsföräldrarna hade behövt samtidigt som i det motsatta fallet var en nackdel med mellanhänder. Detta då information om placeringen och barnet gick förlorad jämfört med om man hade stödet direkt via socialtjänsten. Som en jämförelse med denna studie kan resultatet i vår studie påvisa att familjehemmen var nöjda med det kommunbaserade stödet men att en del brister funnits i stödet under den första tiden av placeringen. Detta i form av otillräcklig stöd samt i samband med den placerades nätverk gällande vem som ansvarade för vad. Exempelvis om det var familjehemsföräldrarnas eller socialtjänstens ansvar att en kontakt upprätthölls med den placerades nätverk. I vissa familjehem upplevde författarna även en oro och osäkerhet från familjehemsföräldrarna inför vad socialtjänsten kan komma att kräva av dem. Då många av familjehemsföräldrarna kände osäkerhet kring vilket stöd de hade rätt till och vilket ansvar de hade gentemot de biologiska familjerna så menar författarna ändå att det finns ett behov att reda ut dessa delar i familjehemsuppdraget, detta trots att familjehemmen uppgav att de var nöjda med stödet de fick i de flesta av fallen.

Pacifici m.fl. (2006) kunde med hjälp av internetbaserad information nå ut till familjehemsföräldrar för att öka kunskaper om beteendeproblem som placerade barn kan ha. Om socialtjänsten inte har möjlighet att erbjuda familjehemsföräldrar den handledning som

familjehem kan vara i behov av så tänker författarna att information via internet skulle kunna vara ett alternativ. Ett alternativ som, när etablerat i verksamheten, för socialtjänstens del inte behöver vara tidskrävande eller speciellt kostsamt men som för familjehemsföräldrarnas del skulle kunna göra mycket nytta. Detta skulle även innebära att det kan komma att behöva utredas av vilken slags handledning familjehemsföräldrar kan vara i behov, vilken handledning kommuner har möjlighet att erbjuda samt hur handledningen kan ges på bästa sätt.

Det emotionella stödet var inte något som majoriteten av familjehemsföräldrarna upplevde vara socialtjänstens ansvar. Istället tog familjerna i första hand hjälp utifrån från familj och vänner. Den uppdragsgivande kommunen har startat en grupp för familjehemsföräldrarna där dem kan träffas och diskutera kring sina uppdrag. Samtliga föräldrar, även de som inte hade deltagit vid den första träffen, var positivt inställda till dessa möten då dem kände att de fritt kunde diskutera kring uppdraget och utbyta erfarenheter med varandra. Något som annars upplevdes som svårt med tanke på både sekretess samt att familj och vänner inte hade samma erfarenhet av just placerade barn. Författarna menar att dessa träffar är viktiga att hålla fast vid. Träffarna kan även användas som forum för att ta upp diskussioner som exempelvis vem som ansvarar för vad och ge en ökad tydlighet i familjehemsuppdraget till flera av familjehemmen samtidigt. Författarna har även diskuterat huruvida familjehemsträffarna skulle kunna användas utifrån ett systemteoretiskt perspektiv. Eventuellt kan familjehemsgruppen fungera som ett utökat nätverk för familjehemmet och det placerade barnet.

Flera av familjehemsföräldrarna kände tillförlitlighet till socialsekreterarna och upplevde att de blev bekräftade i sina roller som familjehemsföräldrar i de samtal som dem haft med socialsekreterarna. Det viktigaste för ett bra stöd var att socialsekreteraren var en person som var lätt att tala med. Personliga egenskaper hos socialsekreteraren och en god relation till denne vägde över i beskrivningarna av ett bra stöd. Ett par som tidigare varit familjehem för en annan kommun och hade haft ett dåligt stöd beskrev att skillnaden mellan den tidigare och den nuvarande kommunen var att personerna som hanterade placeringen kändes mer som dem och att de lyssnade på familjen om det var något. Upplevelsen från författarna är att de personer som idag arbetar med den uppdragsgivande kommunens familjehem är en stor bidragande orsak till att stödet upplevs som bra från samtliga familjehem. Trots att vissa brister upplevs av familjehemmen inom andra delar så talar de varmt om deras socialsekreterare och är överlag nöjda med stödet.

Handledning fanns inte som begrepp hos familjehemsföräldrarna. Som tidigare skrivet upplevde de stöd under de tillfällen som dem haft möjlighet att diskutera frågor kring placeringen med socialsekreterarna. Något som författarna upplever till viss del kan jämföras med handledning. Handledning och utbildning var inget som hade erbjudits familjerna. Handledning upplevdes även olika från familj till familj, vissa tyckte att det innebar stöd i form av föreläsningar medan andra upplevde att det innebar stöd i olika händelser i vardagslivet som de behövt hjälp med. Andersson Sundberg (2005) beskrev hur familjehemsträffar med socialsekreterarna närvarande användes som en form av handledning. Samtliga familjer i vår studie sade sig inte ha någon handledning men samtliga uppskattade familjehemsträffarna då de kunde ta del av människors erfarenheter som är i liknande situation. Begreppet *handledning* kunde vid intervjuerna ha definierats för en tydligare bild av vad detta innebar för familjehemsföräldrarna samt för att författarna vid intervjutillfällena kunde ha fått en djupare diskussion kring ämnet.

I kontakt med den placerades nätverk låg fokus i diskussionerna främst inför placeringen av

barnet. Informationen inför placeringen hade upplevts som bristfällig gällande barnets nätverk. Dels fick familjehemmen besöka den biologiska familjen med barnet samt fick de öppna sina hem för dem. Familjehemsföräldrarna önskade att de hade fått mer information om detta före placeringen skedde. Något som författarna menar bör ges grundligare, inte bara för att underlätta familjehemmets mottagelse av barnet utan även för att underlätta barnets första tid i familjehemmet. Alla par förutom ett hade upplevt början av placeringen i kontakt med den placerades nätverk chockartat. Familjehemsföräldrarna var på det klara med att ta emot ett barn men ingen av dem var beredd på att med barnet kom även deras familj, släkt och övrigt nätverk. Flera av föräldrarna ville tydligare få reda på vart gränsen gick för deras ansvar med kontakten till den placerades nätverk. De var osäkra på hur mycket de skulle göra och vem som ansvarade för att det skulle bli gjort, de visste inte om det var deras eller socialsekreterarnas ansvar med en fungerande kontakt till barnets nätverk. De undrade hur pass mycket de behövde släppa in den biologiska familjen samt hur engagerade de behövde vara i den placerades nätverk och hur många släktingar de behövde se till att barnet skulle få träffa. Som tidigare nämnt menar författarna att det är viktigt att ta upp detta till diskussion med familjehemmen för att undvika missförstånd och för att minska oron bland familjerna över vad de behöver ställa upp med.

Något författarna önskar är att denna undersökning ska bidra till att öka socialtjänstens medvetenhet om att familjehem har stort behov av stöd, främst i början av placeringen men även under placeringens gång. Förhoppning ligger i att resultatet ska bidra till eventuella förändringar eller förbättringar av stödet som ges, att familjehemmen ska erhålla ett utökat stöd i kontakt med den placerades nätverk samt att en diskussion tas upp mellan socialtjänsten och familjehemmen om vad stöd innebär för dem och hur detta stöd kan ordnas, exempelvis har önskemål om mer information om uppdraget och telefontid funnits. Att en diskussion tas upp mellan familjehemmen och socialsekreterarna vore av vikt då det enligt SoL (2001:453) är behovet av stöd från familjehemmen som bör styra vilket stöd familjehemmen ska erhålla.

9. Slutsats

Vår studie visar liknande resultat som tidigare forskning (Björling och Reidevall, 2006; Brown och Ivanovaa , 2010; Elmqvists och Gaudras, 2007; Engh & Hallström, 2010; Höjer, 2001; Karlsson & Petersson, 2007; Landqvist, 2006; Länsstyrelsen, 2008; MacGregor m.fl., 2006; Nordkvists, 2004; Pacifici m.fl., 2006; Persson & Åkesson, 2009; Socialstyrelsen, 2006; Triseliotis, 2000; Valentinssons och Henningssons ;2010; Wåhlander, 1990). Resultaten kan sammanfattas i att det är viktigt för familjehemsföräldrar att få stöd från socialtjänsten i form av socialsekreterarnas tillgänglighet, att stöd särskilt var viktigt i böjan av placeringen, att en god relation upprättas och upprätthålls, att en god uppföljning av familjehemmet sker och att kontakten anpassas till familjehemmets behov av kontakt. Resultaten visar även behov av mer grundlig inormation om att vara familjehem, samt mer information om det placerade barnet samt dess nätverk före en placeringen. Att upprätthålla kontakten med den placerades nätverk var något som familjehemsföräldrarna såg som en självklarhet, men även här fanns behov av extra stöd och ett samarbete med socialtjänsten och de biologiska föräldrarna eftersom relationerna till den placerades nätverk kunde vara ansträngda. Eventuellt kan handledning vara av vikt för familjehemmen och det som familjehemsföräldrarna uppskattade, och såg som ett slags stöd, var att träffa andra familjehemsföräldrar för att kunna diskutera svårigheter och utbyta erfarenheter.

Utifrån studien har författarna kommit fram till att nedanstående punkter har varit särskilt viktiga för att familjehemsföräldrar ska få ett så bra stöd som möjligt av socialsekreterarna inom den uppdragsgivande kommunen:

- En god kontakt och dialog fanns mellan socialsekreterare och familjehemsföräldrar, dock skulle denna kunna förbättras genom att socialsekreterarna har en telefontid för att förenkla tillgängligheten till och kontakten med familjehemsföräldrarna.
- Att träffa andra familjehemsföräldrar upplevde de intervjuade som mycket positivt. Dessa träffar skulle kunna användas till att ta upp gemensamma frågor som exempelvis vilket ansvar familjehemsföräldrarna har gentemot den placerades biologiska familj och nätverk samt vad som krävs av dem och vad de kan förvänta sig av socialsekreterarna.
- Familjehemsföräldrarna upplevde missnöje med stödet de fick från socialsekreterarna i början av placeringarna. Stödet före och i samband med en placering bör kommunen arbeta med och utveckla för att familjehemmen ska erhålla den stöd de är i behov av. Familjehemsföräldrarna bör dessutom på ett bättre sätt förberedas på den placerades nätverk och få hjälp med att finna strategier för att kunna hantera dilemman som kan uppstå.
- Några familjehemsföräldrar såg besök av socialsekreterarna som ett stöd då de vid besöken bland annat fick möjlighet att prata kring uppdraget. Besök var något som familjehemsföräldrarna gärna såg mer av, främst i början av en placering men även under under placeringstiden.

10. Förslag på vidare forskning

Wåhlander (1990) nämner att det var ungefär 84 % av enkäterna i henne studie som besvarades av kvinnan/mamman i familjen. Något hon inte blev förvånad av då hon som familjevårdsinspektör hade upplevelser av att det främst var just kvinnor som hade kontakten med socialtjänsten (Wåhlander, 1990). Även vid intervjuandet av de fem familjehemmen erhöles samma känsla av författarna i majoriteten av fallen: att det var just kvinnan som stod för kontakten med socialsekreterarna. Intressant vore eventuellt att undersöka enbart familjehemsfädernas upplevelser av stödet från socialtjänsten, deras relation till det placerade barnet samt hur och varför de blev familjehemsföräldrar.

I vår studie upplevde familjehemsföräldrarna inte att de hade fått någon handledning. En framtida studie som undersöker om det finns behov för handledning samt hur denna kan se ut kan vara av intresse.

Då det tidigare har gjorts en studie om familjehems upplevelser av konsulentstöd och denna studie nu undersöker familjehems upplevelser av socialtjänsten inom samma kommun, vore en framtida studie med en mer djupgående forskning om för- och nackdelar med konsulentstöd och kommunbaserat stöd vara av intresse. Med den utvecklingsekologiska modellen samt systemteorin som verktyg skulle exempelvis en djupare förståelse av samspelet och stödet till den placerade, de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrarna kunna ges för att öka förståelsen dessa sinsemellan. Många studier har gjorts om barn i familjehem samt om familjehems upplevelser av stödet de fått från socialtjänsten, men författarna har under arbetets gång haft svårigheter med att finna information och forskning om "åtgärden" familjehem. Detta är något författarna gärna vill se mer av i framtiden.

Litteraturförteckning

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Bengt-Erik (1982). *Utvecklingsekologi; En teoretisk referensram till studiet av mänsklig utveckling*. Stockholm: Institutionen för pedagogik, högskolan för lärarutbildning.

Andersson, Bengt-Erik (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Gunvor (2002). Utvecklingsekologi och sociala problem. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans. (Red). *Perspektiv på sociala problem* (s. 185-198). Stockholm: Natur och Kultur.

Andersson Sundberg, Marina (2005). *Sex jourföräldrars upplevelser av sitt arbete - samspelet med socialförvaltningen, det placerade barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna*. Högskolan Kristianstad, Institutionen för hälsovetenskaper.

Björling, Theodora & Reidevall, Hanna (2006). *Att vara kontaktfamilj: en studie om några kontaktfamiljers upplevelse av uppdraget, relationerna och stödet*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.

Bronfenbrenner, Urie (1977). *Toward an experimental ecology of human development*. American Psychologist 32:513-531.

Brown, Jason (2007). *Foster parents perceptions of factors needed for successful foster placements*. London, Canada: Springer science and business media, LLC.

Brown, Jason & Ivanova, V (2010). *Support needs of Aboriginal foster parents*. University of Western Ontario, London, Canada N6G 1G7.

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Cirkulär 08:38 från SKL (2008). (Elektronisk resurs) Hämtad den 15 november 2010 kl 13:15 från

http://brs.skl.se/skbibl/cirkdoc.jsp?searchpage=brsbibl_cirk.htm&search1_hl=Elisabeth+Melin&op1=&type=&db=CIRK&from=1&toc_length=20&currdoc=7

Cirkulär 08:81 från SKL (2008). (Elektronisk resurs) Hämtad den 16 november 2010 kl 16:59 från

http://brs.skl.se/skbibl/cirkdoc.jsp?searchpage=brsbibl_cirk.htm&search1_cnr=08%3A81&op1=&type=&db=CIRK&from=1&toc_length=20&currdoc=1

Cirkulär 09:78 från SKL (2008). (Elektronisk resurs) Hämtad den 15 november 2010 kl 13:15 från

http://brs.skl.se/skbibl/cirkdoc.jsp?searchpage=brsbibl_cirk.htm&search1_cnr=09%3A78&op1=&type=&db=CIRK&from=1&toc_length=20&currdoc=1

Crum, Wes (2009). *Foster Parent characteristics that lead to increased placement stability or disruption*. Artikel ur Children and youth services review, Volume 32, nummer 2. Publicerad februari 2010, sid. 185-190. Woodland Center: Ohio.

Dahmström, Karin (2005). *Från datainsamling till rapport - att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Eastman, Sampson Kathleen (1982). *Foster Parenthood: A Nonnormative Parenting Arrangement*. Publicerad i Marriage & Family Review, volym 5 nr 2, oktober 1982, s. 95-120.

Elmqvist, Elin & Gaudras, Matilda (2007). *Att bli och att fortsätta vara familjehem: en kvalitativ studie med familjehemsföräldrar*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete. (Elektronisk resurs) Hämtad den 9 november 2010 kl 18:53 från <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?searchId=3&pid=diva2:197360>

Engh, Veronica & Hallström, Camilla (2010). *Familjehemsföräldrarnas upplevelser av konsulentstöd – en kvalitativ studie om stöd till familjehem*. Örebro Universitet, Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete.

Höjer, Ingrid. (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

Höjer, Ingrid (2003). Fosterfamiljen. I Bäck-Wiklund, Margareta & Johansson, Thomas (2003) *Nätverksfamiljen* (kapitel 11). Stockholm: Natur och Kultur.

Karlsson, Ann-Sofie & Petersson, Marie (2007). *Att vara "kompletteringsförälder": Hur upplever familjehemmen sitt uppdrag?* Högskolan i Jönköping, avdelningen för beteendevetenskap och socialt arbete.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes (2008). *Risk och prognos i socialt arbete med barn: forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia.

Landqvist, Anna (2006). *Förälder på uppdrag av samhället: en kvalitativ studie av familjehemsföräldrars upplevelser av uppdrag, roll och familjeliv*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.

Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (Red) (2007). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Länsstyrelsen (2008). *Tillsyn av familjehemsvården i Västra Götalands län - granskning i 11 kommuner/stadsdelsnämnder*. Rapport 2008:64. Länsstyrelsen i Västra Götalands län, socialenheten. (Elektronisk resurs) Hämtad den 11 november 2010 kl 12:07 från http://www.socialstyrelsen.se/publikationerlansstyrelserna/Documents/2008_64VGL.pdf

MacGregor, Tracy, Rodger, Susan, Cummings, Anne & Leschied, Alan (2006). *The need of foster parents a qualitative of study of motivation, support and retention*. London: Sage.

Nordkvist, Christina (2004). *Så kände vi. En utvärdering om familjehemmens upplevelse av FIA, projektet Fosterbarn I Anknytning*. FoU-rapport 2004:13. Västernorrland: Forsknings- och utvecklingsenheten.

Norström, Carl & Thunved, Anders (2008). *Nya sociallagarna med kommentarer, lagar och författningar som de lyder 1 januari 2008*. Stockholm: Norstedts juridik.

Pacifici, Caesar, Delaney, Richard, White, Lee, Nelson, Carol & Cummings, Kelli (2006). *Web-based training for foster, adoptive, and kinship parents*. Nederländerna: Elsevier Science. (Elektronisk resurs) Hämtad den 10 oktober 2010 kl 14:43 från <http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V98-4JKRTDX-1/2/a6774e18c84218630f7961cf475f798e>

Payne, Malcolm (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Payne, Malcolm (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Andra svenska utgåvan. Stockholm: Natur och kultur.

Persson, Susann & Åkesson, Carina (2009). *"Glöm inte bort föräldrarna, barnen är inte dina!": En kvalitativ studie angående fosterföräldrarnas syn på samarbetet med de biologiska föräldrarna*. Växjö universitet, Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete.

Schjødt, Borrik & Egeland, Thor Aage (1994). *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (2006). *Barn och unga i socialtjänsten*. Artikelnummer 2006-101-6. (Elektronisk resurs) Hämtad den 19 november 2010 kl 14:29 från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2006/2006-101-6>

Socialstyrelsen (2010a). *Barn och unga – insatser år 2009: Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Artikelnr 2010-6-28. (Elektronisk resurs) Hämtad den 21 oktober 2010 kl 11:08 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18083/2010-6-28.pdf>

Socialstyrelsen (2010b). *Till dig som har ett barn som bor i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende*. (Elektronisk resurs) Hämtad den 21 oktober 2010 kl 12.38 från <http://www.socialstyrelsen.se/forplaceradebarnochunga/foraldrar>,

Socialstyrelsen (2010c). *Till dig som bor i familjehem*. (Elektronisk resurs) Hämtad den 21 oktober 2010 kl 11.51 från <http://www.socialstyrelsen.se/forplaceradebarnochunga/familjehem>

Socialstyrelsen (2010d). *Samrådsdokument för familjehemsföräldrar, vårdpersonal eller kontaktperson/familj – inför uppföljningsmötet*. (Elektronisk resurs) Hämtad den 11 november 2010 kl 18:38 från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8639/2008-110-5_20081105_rev2009.pdf

Socialstyrelsen (2010e). *Att arbeta med BBIC*. (Elektronisk resurs) Hämtad den 10 november 2010 kl 12:18 från <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic/grundernaibbic>

Socialstyrelsen (2010f), *studiematerial- barns behov i centrum (BBIC)*. (Elektronisk resurs)
Hämtad den 10 november 2010 kl 11:42 från
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8331/2009-126_11_200912611.pdf

Triseliotis, John, Moira, Borland & Hill, Malcolm (2000). *Delivering foster care*. London: British agencies for Adoption & Fostering (BAAF).

Unicef (2010). *Barnkonventionen; FN:s konvention om barnens rättigheter*. (Elektronisk resurs) Hämtad den 7 oktober 2010 kl 20.05 från
<http://www.scribd.com/doc/34000103/Barnkonventionen-i-Sin-Helhet>

Valentinsson, Sandra & Henningsson, Eleonor (2010). *Ett sätt att leva - en livsstil: En kvalitativ studie om hur familjehemsföräldrar ser på sitt uppdrag*. Högskolan Kristianstad, Sektionen för Hälsa och Samhälle.

Wåhlander, Eva (1990). *Familjehem - stöd och hjälp*. FoU-rapport1990:133. Stockholms stad: Forsknings- och utvecklingsenheten.

2010-10-08

Hej!

Vi är tre studenter från socionomprogrammet vid Örebro Universitet som skriver en C-uppsats om familjehemsvård. För detta har vi fått X kommuns uppdrag att göra intervjuer med familjehem som får stöd från socialtjänsten. Eftersom ni är aktiva eller nyligen varit aktiva som familjehem, skriver vi till er.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur X kommuns familjehemsföräldrar upplever det stöd som de får från socialtjänsten. De frågeställningar vi vill få svar på är:

- Hur upplever familjehemsföräldrar tillgängligheten av stöd? Med detta menar vi till exempel hur ofta socialtjänst och familjehem träffas, hur tillgängliga socialtjänsten är vid akuta situationer i familjehemmet med mera.
- Hur upplever familjehemsföräldrar det emotionella stödet? Här syftar vi till exempel på upplevelse av att ha någon att prata med vid olika svårigheter kopplade till uppdraget som familjehem, upplevelse av att någon lyssnar och förstår med mera.
- Hur upplever familjehemsföräldrarna stödet i kontakt med olika myndigheter och samhällsinrättningar som ett familjehem kan behöva ha kontakt med, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri, sjukvård, tandvård, skola och så vidare.

Svaren på dessa frågor är viktiga bland annat för att X kommun ska få en tydligare bild av hur stödet till familjehemmen fungerar. För att kunna få svar på våra frågor skulle vi behöva intervjua er som familjehemsföräldrar vid ett tillfälle nu under hösten – förslagsvis under vecka 43, 44 eller 45.

Tidigare forskning på familjevårdsområdet visar bland annat hur viktigt det är att stödet till familjehem verkligen fungerar. Därför ser vi väldigt gärna att ni deltar i denna undersökning.

I uppsatsen kommer vi att följa de etiska regler som finns för samhällsvetenskaplig forskning och som antagits av Humanistisk- samhällsvetenskapliga rådet. Det innebär bland annat att deltagandet i denna undersökning är frivilligt och att ni när som helst har rätt att avbryta er medverkan i studien. Ni kommer att avidentifieras i uppsatsen och åtgärder kommer att vidtas för att försvåra för utomstående att identifiera enskilda individer i uppsatsen.

Vi är tacksamma om intervjun kan genomföras i ert hem. Intervjun beräknas pågå under cirka 1,5 timme, kommer att spelas in på band och sedan skrivas ut. Inspelningarna förvaras så att enbart vi som författare har tillgång till materialet. Efter att uppsatsen avslutats och godkänts av Örebro universitet kommer inspelningarna och utskrifterna av dessa att raderas.

Biträdande IFO-chef från individ- och familjeomsorgen i X kommun kommer inom kort att kontakta er för att få besked om ni kan/vill delta i undersökningen. Väljer ni att delta kommer vi som ska utföra intervjun ta kontakt med er för att boka in ett datum för intervjun.

Med vänlig hälsning

Linnea Ahlin, Carola Honkanen och Susanne Karlsson

Socionomprogrammet, termin 6
Örebro Universitet

Intervjuguide

Presentation av oss själva, syfte samt information om hur materialet kommer att användas.

Familjen

Det placerade barnets ålder?

Längd på placeringen?

Antal år som familjehem?

Antal år som familjehem med stöd via socialtjänsten?

Har ni tidigare tillhört en konsulentorganisation?

Vad var anledningen till ett eventuellt byte?

Hur upplever ni stödet via socialtjänsten?

Hur upplevde ni stödet via konsulentorganisation?

Finns biologiska barn i familjehemmet?

Ålder på dessa?

Vilken utbildning har ni (som familjehemsföräldrar)?

- finns eventuella kurser eller utbildningar kopplade till rollen som familjehemsförälder?

Kontakt

Hur ser kontakten ut mellan er och socialtjänsten?

Hur ofta besöker socialsekreteraren/socialtjänsten er i familjehemmet?

Är besöken regelbundna?

Vad anser ni om antalet besök?

Har ni annan kontakt ex. via telefon eller mail och isåfall hur ofta?

På vems initiativ sker de olika kontakterna?

Upplever ni att besöken ger er stöd i uppdraget?

I så fall, på vilket sätt?

Upplever ni att stödet är tillräckligt?

Hur skulle ni önska att kontakten mellan er och socialtjänsten såg ut?

Har ni någon övrig kontakt med socialsekreteraren/socialtjänsten?

Hur många socialsekreterare har ni kontakt med?

Finns det några andra kontakter som ni upplever som stöttande i familjehemsuppdraget?

Kan ni berätta om något tillfälle/period då behovet av stöd varit större än vanligt?

Hur upplevde ni stödet från socialtjänsten/socialsekreteraren under denna period?

Stöd för familjehemsföräldrarna

Vad anser ni om möjligheten att få kontakt med socialsekreteraren/socialtjänsten?

- Vid akuta situationer?

- Under helger?

- Under kvällar?

- Under semestrar?

Hur upplever ni kontakten med socialsekreteraren/socialtjänsten vid akuta situationer?

- Stödet?

Upplever ni att det stödet är tillräckligt?

Stöd till den placerade – indirekt stöd till familjehemsföräldrarna?

Håller socialsekreteraren/socialtjänsten samtal med den placerade?

Är samtalen individuella eller sker de när ni är med?

Hur upplevs detta av er?

Stöd i kontakt med nätverket

Har det placerade barnet någon kontakt med sin biologiska familj?

Hur ofta träffar barnet sin biologiska familj?

Vilken upplevelse har ni av kontakten med den biologiska familjen?

Vad har varit svårt i kontakten med den biologiska familjen? Vad har fungerat bra?

Hur ser ni på behov av stöd i att hjälpa fosterbarnet att upprätthålla kontakt med sin familj?

Hur ser ni på behov av stöd i kontakten med barnets biologiska familj?

Har ni fått det stöd ni behövt i kontakten med den placerades biologiska familj?

Om inte - vilket stöd hade ni behövt?

Vad anser ni om stödet kring den placerades skolgång?

Vad anser ni om stödet kring den placerades fritidsaktiviteter?

Hur upplever ni stödet kring eventuell psykisk problematik hos den placerade?

Vilken upplevelse har ni av stöd kring den placerades eventuella kontakt med psykiatri/sjukvård?

Emotionellt stöd

Hur upplever ni förtroendet för socialsekreteraren/socialtjänsten?

Hur anser ni att kommunikationen med socialsekreteraren/socialtjänsten fungerar?

Känner ni att ni kan tala med er socialsekreterare om allt som har med familjehemmet att göra?

Gäller detta för er båda?

Hur skulle ni beskriva relationen till socialsekreteraren/socialtjänsten?

Känner ni att socialsekreteraren/socialtjänsten intresserar sig för er som familjehem?

Tar socialtjänsten egna initiativ?

Anser ni att socialsekreteraren/socialtjänsten svarar till era behov?

Hur ser er möjlighet ut att reflektera kring uppdraget tillsammans med socialsekreteraren/socialtjänsten?

Hur upplever ni socialsekreterarens/socialtjänstens uppmärksamhet på den emotionella påfrestningen som det kan innebära att vara familjehemsföräldrar?

Hur upplever ni att era åsikter kring den placerade respekteras av socialsekreteraren/socialtjänsten?

Handledning

Har ni någon handledning?

Hur ser möjligheten till extra tid för handledning ut?

Upplever ni ett stöd i den handledning ni får?

Extern handledning/handledning utifrån?

Avslutning

Har tredje intervjupersonen något att tillägga?

Är det något familjehemmen undrar över eller vill tillägga?

Finns möjligheter till att ta kontakt med familjehemmen om intervjupersonerna önskar kompletterande information?

Intervjupersonerna tackar för familjehemmens medverkan i intervjun.